

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΕΚΚΕ)

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Έργο SOCINVEST 3211 της Δράσης «1η Προκήρυξη ερευνητικών έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την ενίσχυση των μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών και την προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού μεγάλης αξίας», Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας

Πακέτο Εργασίας 5 – Παραδοτέο D5.1

Περιπτώσεις επενδυτικών σχεδίων: οι ξένες επενδύσεις στο λιμάνι του Πειραιά και στο Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού

Νίκος Σουλιώτης, Μαργαρίτα Κομνηνού, Γεράσιμος Κάρουλας, Αλέξανδρος Αφουξενίδης

(28/6/2022)

Προτεινόμενη μορφή παραπομπής:

Σουλιώτης Ν., Κάρουλας Γ., Αφουξενίδης Α., Κομνηνού Μ. (2022), *Περιπτώσεις επενδυτικών σχεδίων: οι ξένες επενδύσεις στο λιμάνι του Πειραιά και στο Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού*, ΕΚΚΕ, Αθήνα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή: μελετώντας τις ΑΞΕ σε επίπεδο συγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων.....	4
Μέρος Α. Το λιμάνι του Πειραιά	6
1. Εισαγωγή	6
2. Σκοπός της μελέτης περίπτωσης.....	6
3. Σχεδιασμός και διεξαγωγή των συνεντεύξεων	8
3α. Η επιλογή των ερωτώμενων και διεξαγωγή των συνεντεύξεων	8
3β. Σχεδιασμός του πρωτοκόλλου των συνεντεύξεων	11
4. Προκαταρκτική ανάλυση της επένδυσης της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά.....	14
Μέρος Β. Το Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού	18
1. Εισαγωγή	18
2. Σκοπός της μελέτης περίπτωσης.....	19
3. Σχεδιασμός και διεξαγωγή των συνεντεύξεων	22
3α. Η επιλογή των ερωτώμενων και η διεξαγωγή των συνεντεύξεων	22
3β. Σχεδιασμός του πρωτοκόλλου των συνεντεύξεων	24
4. Προκαταρκτική ανάλυση της περίπτωσης του Αιολικού πάρκου Παναχαϊκού.....	26
4α. Το «Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού»	26
4β. Άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ΑΠΕ στην Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας	27
4γ. Εμπλεκόμενες εταιρείες και ιστορικό	31
4γ. Εντάσεις γύρω από το Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού	36
4ε. Ζητήματα προς περεταίρω διερεύνηση	38
5. Τα κοινωνικο-επαγγελματικά χαρακτηριστικά των ανώτερων στελεχών των εταιρειών αιολικής ενέργειας	41
5α. Εισαγωγή.....	41
5β. Σκοπός και ερωτήματα.....	41
5γ. Μεθοδολογία.....	41
5δ. Αποτελέσματα της έρευνας: Το προφίλ των ανώτερων στελεχών των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά αιολικής ενέργειας.....	43
Αναφορές	47
Παράρτημα.....	49
Η βάση δεδομένων της ποσοτικής έρευνας	49

Εισαγωγή: μελετώντας τις ΑΞΕ σε επίπεδο συγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων

Το ΠΕ5 έχει ως σκοπό να συμπληρώσει την ανάλυση των ΠΕ3 [Η Ελλάδα και οι παγκόσμιες ροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων-ΑΞΕ] και ΠΕ4 [Οι πολιτικές των ΑΞΕ στην Ελλάδα]. Το ΠΕ3 εξέτασε, στη βάση δευτερογενών στατιστικών στοιχείων, τις ροές των ΑΞΕ στην Ελλάδα, ενώ το ΠΕ4 επικεντρώθηκε στους δρώντες που συμμετέχουν στην παραγωγή επιλεγμένων πολιτικών οι οποίες σχετίζονται με την προσέλκυση ξένων επενδύσεων στη χώρα (νομοθεσία περί Στρατηγικών Επενδύσεων, σύσταση της Ελληνικής Εταιρείας Συμμετοχών και Περιουσίας-ΕΕΣΥΠ). Το ΠΕ5 μεταφέρει την ανάλυση στο επίπεδο της υλοποίησης των ξένων επενδύσεων. Επικεντρώνεται, αντίθετα με το ΠΕ3 που πραγματεύτηκε το ζήτημα των ΑΞΕ από μια μακροσκοπική και ποσοτική άποψη, στη δράση των ατόμων και των ομάδων από την οποία εξαρτάται ο σχεδιασμός και η πραγματοποίηση των ξένων επενδύσεων. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζει τη διάδραση επενδυτών, πολιτικού προσωπικού, ειδικών και άλλων κοινωνικών δρώντων (φορείς συλλογικής εκπροσώπησης, κινήματα) και τους τρόπους με τους οποίους η διάδραση αυτή λαμβάνει χώρα με δεδομένους τους περιορισμούς, τις ευκαιρίες και τους πόρους που δημιουργούν οι οικονομικές και πολιτικές δομές οι οποίες εξετάστηκαν στα ΠΕ3 και ΠΕ4.

Τα ερευνητικά ερωτήματα του ΠΕ5 είναι τα ακόλουθα:

1. Ποιες είναι οι συμμαχίες (μεταξύ επενδυτών, πολιτικών, μάντζερ, τοπικών κινήματων κ.λπ.) που οδηγούν ή αντιτίθενται στα επενδυτικά σχέδια;
2. Ποια είναι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά και οι κοινωνικο-επαγγελματικές διαδρομές των βασικών πολιτικών και οικονομικών δρώντων;
3. Ποια είναι η επιρροή συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων (π.χ. μηχανικών, οικονομολόγων);
4. Ποια είναι τα κύρια σημεία καμπής που οδηγούν στην επιτυχία ή την αποτυχία των επενδυτικών σχεδίων;

Οι περιπτώσεις που εξετάζουμε είναι η επένδυση της κινεζικής πολυεθνικής COSCO στο λιμάνι του Πειραιά και η επένδυση του fund καναδικών συμφερόντων Cubico στο Αιολικό πάρκο Παναχαϊκού. Πρόκειται για επενδύσεις οι οποίες πλαισιώνονται από πλούσια κοινωνική και πολιτική δράση και προσφέρονται για τη διενέργεια ποιοτικής έρευνας. Επίσης, αμφότερες περιπτώσεις συνδέονται εμμέσως ή αμέσως με τις πολιτικές που εξετάσαμε στο ΠΕ4: το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ), πλέον θυγατρική της ΕΕΣΥΠ, είχε συμμετοχή στη διαδικασία της ιδιωτικοποίησης του Οργανισμού Λιμένος Πειραιά (ΟΛΠ), ενώ οι παραγωγοί Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) είναι από τους κλάδους που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την υπαγωγή τους στη νομοθεσία περί Στρατηγικών Επενδύσεων. Κατά τα άλλα, ασφαλώς, οι δύο επενδύσεις έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά. Η επένδυση της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά είναι μια μεγάλης κλίμακας, εμβληματική επένδυση η οποία επηρεάζει τη θέση της συγκεκριμένης υποδομής στις παγκόσμιες ροές μεταφορών αλλά και τη ζωή ολόκληρης της πόλης του Πειραιά. Η επένδυση της Cubico στο Αιολικό πάρκο Παναχαϊκού έχει καθαυτή πιο περιορισμένη εμβέλεια, αλλά την εκλαμβάνουμε ως παραδειγματική περίπτωση παρόμοιων επενδύσεων που πολλαπλασιάζονται στη χώρα σε μια περίοδο πολύ δυναμικής ανάπτυξης των ΑΠΕ. Τόσο οι λιμενικές υποδομές, μέσω του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων, όσο και η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μέσω ΑΠΕ είναι δύο κλάδοι οι οποίοι προσελκύουν σημαντικό όγκο ξένων επενδύσεων (βλ. και παρακάτω).

Η περίπτωση της περιοχής του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού και η τροποποίηση του ερευνητικού πεδίου του ΠΕ5

Η πρόταση που είχε υποβληθεί στο ΕΛΙΔΕΚ περιλάμβανε μια τρίτη μελέτη περίπτωσης, την ανάπλαση της περιοχής του πρώην αεροδρομίου στο Ελληνικό, η οποία είναι, επίσης, μια εμβληματική επένδυση με μακροσκοπικές συνέπειες στην οικονομία, την πολιτική και τον αστικό χώρο. Τον Δεκέμβριο του 2011 ξεκίνησε από το ΤΑΙΠΕΔ η διαδικασία πώλησης των μετοχών της Ελληνικό ΑΕ και το 2014 επιλέχθηκε η προσφορά της ελληνικής εταιρείας Lamda Development¹. Τον Νοέμβριο του 2014 υπογράφηκε η σύμβαση αγοραπωλησίας για την απόκτηση του 100% του μετοχικού κεφαλαίου της Ελληνικό ΑΕ έναντι 915 εκατ. ευρώ από την κοινοπραξία Hellinikon Global I SA, με εγγυητή τη Lamda Development. Η κοινοπραξία περιλάμβανε τη Lamda Development, την κινεζική Fosun και την Eagle Hills, εταιρεία με έδρα το Abu Dhabi. Το 2016 η Ελληνική Βουλή κύρωσε με τον ν. 4422/2016 (ΦΕΚ 181 Α`/27.6.2016) την αγοραπωλησία καθώς και μια μεταγενέστερη τροποποιητική σύμβαση.

Μια σημαντική μεταβολή επήλθε τον Οκτώβριο του 2019, όταν η Lamda Development ανακοίνωσε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου μέχρι το ποσό των 650 εκατ. ευρώ προκειμένου να αναλάβει τον έλεγχο του έργου του Ελληνικό σε ποσοστό 100% (Μπέλλος 2019). Ταυτόχρονα, ανακοινώθηκε ότι οι εταιρείες Fosun και Eagle Hills αποχωρούσαν από το έργο.

Η εξέλιξη αυτή υποχρέωσε την ερευνητική ομάδα του SOCINVEST να επανεξετάσει τη θέση της συγκεκριμένης επένδυσης ως μελέτης περίπτωσης στο ερευνητικό έργο. Η αποχώρηση των Fosun και Eagle Hills από την κοινοπραξία σήμαινε ότι πλέον η ανάπλαση του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού δεν μπορούσε να θεωρείται ξένη επένδυση. Οπωσδήποτε, ξένοι επενδυτές είναι πιθανό να εμπλακούν στην υλοποίηση επιμέρους τμημάτων της ανάπλασης². Ωστόσο, είναι σαφές ότι ο χαρακτήρας της επένδυσης μεταβλήθηκε, καθώς η συνολική ευθύνη για την υλοποίησή της πέρασε αποκλειστικά στα χέρια μιας ελληνικής εταιρείας. Με αυτά τα δεδομένα, η ερευνητική ομάδα αποφάσισε να αφαιρέσει την ανάπλαση της περιοχής του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού από τις μελέτες περίπτωσης του SOCINVEST. Στη θέση της, η ερευνητική ομάδα ανέλαβε να εμβαθύνει περισσότερο στις υπόλοιπες δύο μελέτες περίπτωσης διεξάγοντας μεγαλύτερο αριθμό συνεντεύξεων και προσθέτοντας τη συγκρότηση μιας ποσοτικής βάσης δεδομένων για τη μελέτη των εταιρειών αιολικής ενέργειας η οποία δεν προβλεπόταν στην αρχική ερευνητική πρόταση του SOCINVEST (βλ. Μέρος Β`, ενότητα 5).

¹ Για το ιστορικό της πώλησης των μετοχών της Ελληνικό ΑΕ βλ. <https://theellinikon.com.gr/h-%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AE/>.

² Όπως, π.χ., στην περίπτωση του καζίνο το οποίο περιλαμβάνεται στο σχέδιο της ανάπλασης, Δεβελέγκος 2022.

Μέρος Α. Το λιμάνι του Πειραιά

1. Εισαγωγή

Στο Α` Μέρος της παρούσας έκθεσης παρουσιάζουμε την έρευνα πεδίου που διεξήχθη από την ερευνητική ομάδα του SOCIVNEST για την επένδυση της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά, καθώς και μια προκαταρκτική ανάλυση του εμπειρικού υλικού. Στην ενότητα 2 παρουσιάζουμε ορισμένες γενικές πληροφορίες για την υπό μελέτη επένδυση και αποσαφηνίζουμε τον τρόπο με τον οποίο την προσεγγίζουμε. Στην ενότητα 3 παρουσιάζουμε την έρευνα πεδίου, η οποία συνίστατο στη διεξαγωγή ημι-δομημένων συνεντεύξεων με τους επενδυτές, πολιτικά πρόσωπα της κεντρικής κυβέρνησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης και σειρά άλλων φορέων των δήμων που γειτνιάζουν με το λιμάνι (εργοδοτικές ενώσεις, εργατικά συνδικάτα, τοπικά κινήματα). Ειδικότερα, παρουσιάζουμε τον τρόπο επιλογής των ερωτώμενων και τις δυσκολίες που συναντήσαμε στην προσέγγισή τους, τις συνθήκες διεξαγωγής των συνεντεύξεων και, τέλος, τους οδηγούς βάσει των οποίων πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις. Τέλος, η ενότητα 4 περιλαμβάνει την προκαταρκτική ανάλυση των εμπειρικών στοιχείων που συλλέχθηκαν κατά την έρευνα πεδίου.

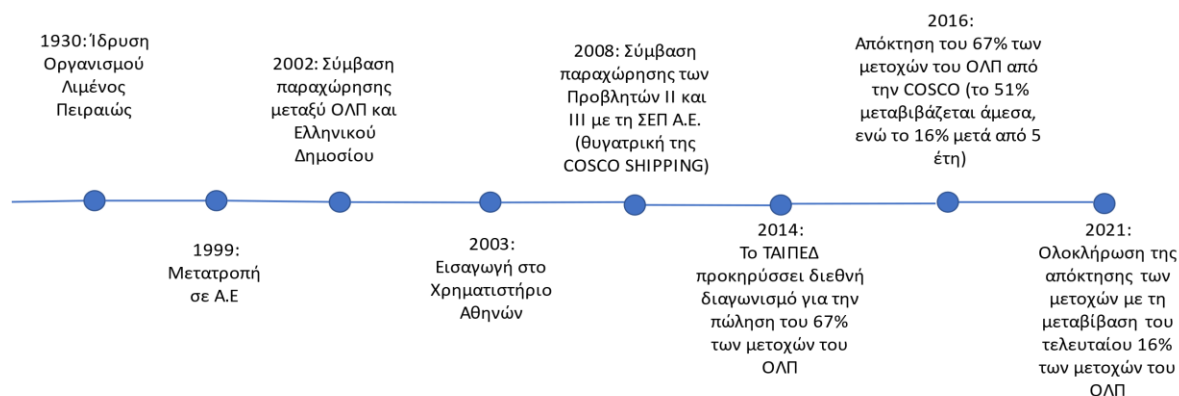
2. Σκοπός της μελέτης περίπτωσης

Το 2006 αποτέλεσε ένα έτος ορόσημο για το λιμάνι του Πειραιά, δεδομένου ότι έλαβαν χώρα οι πρώτες διαπραγματεύσεις μεταξύ της τότε κυβέρνησης Καραμανλή και της Κινεζικής κυβέρνησης για την απόκτηση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων στη ζώνη του λιμανιού του Πειραιά εκ μέρους εταιρειών κινεζικών συμφερόντων³. Η επένδυση της κινεζικής COSCO στο μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας συνιστά μια από τις πλέον εμβληματικές ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Με τον ορισμό της ως πλειοδότης εταιρείας το 2008 για την εκμετάλλευση των προβλητών II και III στο λιμάνι του Πειραιά, εκκινεί μια διαδικασία ιδιωτικοποίησης που διήρκεσε περίπου 15 χρόνια και ολοκληρώθηκε σε διαφορετικά στάδια. Καταληκτικό σημείο αποτέλεσε τον Οκτώβριο του 2021 η ολοκλήρωση της μεταβίβασης του τελευταίου μέρους από την εξαγορά του 67% των μετοχών του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ)⁴ (βλ. Γράφημα 1). Δεδομένης της πολύπλευρης σημασίας του λιμανιού του Πειραιά σε εθνικό, αλλά και τοπικό επίπεδο, η αποκρατικοποίηση του ΟΛΠ συνοδεύτηκε από πολυεπίπεδες κοινωνικοπολιτικές αντιδράσεις.

³ Για μια εξιστόρηση των επαφών ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση και τις κινεζικές αρχές βλ. Κοττάκης 2011, σ. 246-256.

⁴ Η χρήση του όρου «ΟΛΠ» μπορεί να αναφέρεται τόσο στον ΟΛΠ ως θεσμό, που είναι ο αρμόδιος φορέας για τη διαχείριση του λιμανιού, όσο και ως συνώνυμο του όρου «Λιμάνι του Πειραιά» με την έννοια ότι περιγράφει το σύνολο των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του λιμανιού (π.χ. διαχείριση containers, ακτοπλοΐα, ναυπηγοεπισκευή). Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης αναφοράς κατά βάση αναφέρεται στη δεύτερη από τις δύο διαστάσεις. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση όπου γίνεται αναφορά στην πώληση του ΟΛΠ ως διοικητικής αρχής στο λιμάνι του Πειραιά το 2016.

Γράφημα Α1. Ορόσημα στην ιστορία του ΟΛΠ και η πορεία προς την ιδιωτικοποίησή του

Στο πλαίσιο του ΠΕ5 επιλέχθηκε η περίπτωση της επένδυσης της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά, προκειμένου να μελετηθούν οι κοινωνικές και πολιτικές προϋποθέσεις και επιδράσεις της συγκεκριμένης ΑΞΕ. Για την υλοποίηση της μελέτης διεξήχθησαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις με εμπλεκόμενους δρώντες από διάφορα πεδία της κοινωνικής (π.χ. εκπρόσωποι συνδικάτων, φορέων της κοινωνίας πολιτών), πολιτικής (π.χ. πρώην υπουργοί, εκπρόσωποι τοπικής αυτοδιοίκησης) και οικονομικής δραστηριότητας (π.χ. COSCO, εκπρόσωποι φορέων της αγοράς), αλλά και με εμπειρογνώμονες/ερευνητές.

Πριν την υλοποίηση των ημι-δομημένων συνεντεύξεων, η ομάδα του SOCINVEST διεξήγαγε έρευνα γραφείου σε βιβλιογραφία, νομοσχέδια, προτάσεις πολιτικής και άλλα κείμενα (π.χ. δελτία τύπου, συνεντεύξεις, δραστηριότητες εμπλεκόμενων δρώντων), η οποία είχε έναν διττό στόχο. Πρώτον, να προσδιοριστούν τα σημαντικότερα βήματα της επένδυσης της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά κατά τα τελευταία χρόνια. Δεύτερον, να αποσαφηνιστούν οι σημαντικότεροι δρώντες και θεσμοί που εμπλέκονται, άμεσα ή έμμεσα, στη διαδικασία διαμόρφωσης και επιρροής των αποφάσεων και των δημόσιων πολιτικών που σχετίζονται με τη λειτουργία του ΟΛΠ. Μέσω της έρευνας γραφείου, η ερευνητική ομάδα προσδιόρισε με μεγαλύτερη ασφάλεια τους κύριους στόχους-θεσμούς από τους οποίους θα προέρχονταν οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις.

Επιπλέον, μέσω της έρευνας γραφείου, η ερευνητική ομάδα εντόπισε τα ζητήματα τα οποία κατά καιρούς έχουν απασχολήσει και εξακολουθούν να απασχολούν τον δημόσιο διάλογο, τις πολιτικές και τις κοινωνικές κινητοποιήσεις γύρω από τη λειτουργία του ΟΛΠ. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται οι εργασιακές σχέσεις (στο λιμάνι του Πειραιά), το περιβάλλον, οι μεταφορές, ο πολιτισμός, η ασφάλεια και οι τοπικές αγορές.

3. Σχεδιασμός και διεξαγωγή των συνεντεύξεων

3α. Η επιλογή των ερωτώμενων και διεξαγωγή των συνεντεύξεων

Η ποιοτική έρευνα πεδίου υιοθέτησε μια σκόπιμη δειγματοληψία (Babbie, 2011, σελ. 291), δηλ. μη-πιθανοτική δειγματοληψία όπου οι συνεντευξιαζόμενοι επιλέχθηκαν με βάση τη συμμετοχή τους σε πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς οι οποίοι παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση, επιρροή, εφαρμογή και λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με τη λειτουργία του ΟΛΠ. Αναλυτικότερα, οι επαφές αφορούσαν:

- ❖ Πολιτικούς και πρώην στελέχη της διοίκησης του ΟΛΠ
- ❖ Εκπροσώπους των Δήμων που γειτνιάζουν με το λιμάνι (Δήμος Πειραιά, Δήμος Κερατσινίου-Δραπετσώνας, Δήμος Περάματος)
- ❖ Εκπρόσωπους εργαζομένων και εργοδοτών⁵ που δραστηριοποιούνται εντός του λιμανιού του Πειραιά (προβλήτες containers, ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη Περάματος)
- ❖ Εκπρόσωπους φορέων της κοινωνίας πολιτών
- ❖ Εκπροσώπους της αγοράς στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά
- ❖ Εμπειρογνώμονες/ ερευνητές
- ❖ Την COSCO ως βασικό επενδυτή

Στο πλαίσιο αυτό, κατά την επιλογή των ερωτώμενων ακολουθήθηκαν δύο συμπληρωματικές λογικές:

α) **Η επίσημη επικοινωνία** με συγκεκριμένους θεσμούς και φορείς. Στις περιπτώσεις αυτές, επιχειρήθηκε ο εντοπισμός προσώπων που αποτελούν σημαντικούς δρώντες στο υπό εξέταση πεδίο με εις βάθος γνώση σημαντικών και -συνήθως- επί μέρους διαστάσεων της λειτουργίας του λιμανιού του Πειραιά. Όπου είχε προσδιοριστεί εκ των προτέρων το πρόσωπο-στόχος, η επαφή της ερευνητικής ομάδας με τον θεσμό/φορέα αφορούσε το συγκεκριμένο άτομο. Στην αντίθετη περίπτωση, η ερευνητική ομάδα ζητούσε από τους ίδιους τους θεσμούς/φορείς να υποδείξουν άτομο επικοινωνίας.

β) **Η ανεπίσημη επικοινωνία** μέσα από προσωπικά δίκτυα της ερευνητικής ομάδας. Με αυτόν τον τρόπο, σε αρχικό στάδιο της έρευνας, η ερευνητική ομάδα διεξήγαγε συνεντεύξεις με πρόσωπα που μπορούσαν να της προσφέρουν βασικές γνώσεις του πεδίου. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις τα προσωπικά δίκτυα προσέφεραν πρόσβαση σε πιθανούς συνεντευξιαζόμενους.

Όπου δεν στάθηκε δυνατό να προσδιοριστούν εξ αρχής συγκεκριμένα πρόσωπα-στόχοι, ακολουθήθηκε η μέθοδος της «χιονοστιβάδας», ως η πλέον ασφαλής μέθοδος για την επιλογή των κατάλληλων συνεντευξιαζόμενων.

Η ύπαρξη ή μη σύστασης δεν διαφοροποίησε σημαντικά την ευκολία πρόσβασης και εύρεσης συνεντευξιαζόμενων. Σε γενικές γραμμές, η ερευνητική ομάδα συνάντησε θετική διάθεση για συμμετοχή στην έρευνα όταν πλησίασε πολιτικά στελέχη, εκπροσώπους φορέων συλλογικής εκπροσώπησης (ενώσεις εργοδοτών, συνδικάτα) και τοπικά κινήματα (στη γενική αυτή τάση υπήρξαν μερικές εξαιρέσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν έναν Δήμο και ένα εργατικό συνδικάτο, όπου παρά την αρχική θετική επικοινωνία δεν κατέστη τελικά δυνατό να

⁵ Η αναφορά σε εκπροσώπους εργοδοτών κατά βάση αφορά τις επιχειρήσεις εκείνες των οποίων οι δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα εντός των ορίων του ΟΛΠ, όπως για παράδειγμα των επιχειρήσεων που αναλαμβάνουν τις δραστηριότητες επισκευής στη ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη ή εφοπλιστικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο λιμάνι του Πειραιά (ακτοπλοΐα, κρουαζιέρα).

διεξαχθεί η συνέντευξη – ωστόσο, οι εξαιρέσεις αυτές δεν αλλάζουν τη γενική εικόνα). Στη θετική διάθεση για συμμετοχή στην έρευνα οπωσδήποτε συνέβαλε το ότι οι Δήμοι, οι διάφοροι φορείς και τα τοπικά κινήματα συμμετέχουν έτσι και αλλιώς στον δημόσιο διάλογο γύρω από τη λειτουργία του ΟΛΠ υπό τη διοίκηση της COSCO. Από αυτή την άποψη, αντιμετώπισαν τη συμμετοχή στην έρευνα του SOCINVEST ως μια ακόμη ευκαιρία για δημόσια έκφραση των θέσεών τους – αν και συχνά η συνέντευξη εξελίχθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε ξεπεράστηκε η διατύπωση των επίσημων θέσεων και οι συνεντευξιαζόμενοι εμπιστεύτηκαν στην ερευνητική ομάδα προσωπικές εκτιμήσεις και πληροφορίες οι οποίες παραλείπονται από τον δημόσιο διάλογο.

Σε ό,τι αφορά τους συλλογικούς φορείς, η ερευνητική ομάδα συνάντησε τη μεγαλύτερη δυσκολία στην προσπάθειά της να προσεγγίσει τους εκπροσώπους του εφοπλιστικού κόσμου, δηλ. την Ένωση Ελλήνων Εφοπλιστών (ΕΕΕ) και τον Σύνδεσμο Επιχειρήσεων Επιβατηγού Ναυτιλίας (ΣΕΕΝ), από τους οποίους είχε, είτε εξ αρχής είτε μετά από έναν αριθμό επικοινωνιών, αρνητικές απαντήσεις αναφορικά με την παραχώρηση συνεντεύξεων. Στην περίπτωση της ΕΕΕ, η στάση αυτή μπορεί πιθανότατα να ερμηνευθεί, τουλάχιστον εν μέρει, από το γεγονός ότι η λειτουργία του ΟΛΠ συνδέεται σε μικρότερο βαθμό με τα συμφέροντα της ελληνόκτητης εμπορικής ναυτιλίας συγκριτικά με άλλες οικονομικές δραστηριότητες (π.χ. ναυπηγοεπισκευαστές).

Ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί η επικοινωνία με την ίδια την COSCO. Της αρχικής επαφής της ερευνητικής ομάδας με την εταιρεία, προηγήθηκε σχετική επιστολή σύστασης την οποία ευγενικά συνέταξε και απέστειλε το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιά, στο ΔΣ του οποίου συμμετέχουν και εκπρόσωποι της COSCO. Παρ' όλα αυτά, η συνεννόηση της ερευνητικής ομάδας με την COSCO υπήρξε χρονοβόρα. Αναλυτικότερα, η αρχική επικοινωνία με την εταιρεία έγινε στις 9/3/2022 και μετά από αρκετές μέρες ορίστηκε συνάντηση μέσω zoom για την πραγματοποίηση της συνέντευξης. Η συνάντηση ακυρώθηκε τελευταία στιγμή για λόγους προβλήματος υγείας μέλους της εταιρείας. Ορίστηκε νέα συνάντηση, αυτή τη φορά στα γραφεία της εταιρείας στον Πειραιά στις 8/4/2022. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης, αντί της πραγματοποίησης της συνέντευξης, οι εκπρόσωποι της εταιρείας ενδιαφέρθηκαν για να μάθουν για τους σκοπούς του ερευνητικού προγράμματος, έκαναν μια σύντομη περιγραφή των επιδιώξεων της εταιρείας στον Πειραιά και αντιπρότειναν την αποστολή ερωτηματολογίου εκ μέρους της ερευνητικής ομάδας προκειμένου να απαντήσουν γραπτώς στις ερωτήσεις. Τέλος, οι – σύντομες – γραπτές απαντήσεις απεστάλησαν στην ερευνητική ομάδα στις 25/5/2022.

Πίνακας Α1. Οι συνεντεύξεις (N=16) για τη μελέτη της επένδυσης της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά

Ιδιότητα	Οργανισμός	Ημερομηνία διεξαγωγής
Ερευνητής/δημοσιογράφος	Ανεξάρτητος	12/11/2021
Εκπρόσωπος κοινωνίας πολιτών-εργαζομένων	Εργατικό Κέντρο Πειραιά και τοπικό κίνημα κατοίκων	19/11/2021*
Μέλος ΔΣ	Ένωση Μονίμων και Δοκίμων Λιμενεργατών ΟΛΠ	28/11/2021
Πρόεδρος	Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Ναυπηγικής Βιομηχανίας (ΣΕΝΑΒΙ)	6/12/2021
Μέλος Δημοτικού Συμβουλίου-αντιπολίτευση	Δήμος Πειραιά	8/12/2021*
Εκπρόσωπος εργαζομένων-κοινωνίας πολιτών	Εργατικό Κέντρο Πειραιά και τοπικό κίνημα κατοίκων	16/12/2022*
Μέλος ΔΣ	Ένωση Εργαζομένων Διακίνησης Εμπ/τίων στις προβλήτες του Πειραιά (ΕΝΕΔΕΠ)	1/2/2022*
πρώην Υπουργός	Υπουργείο Ναυτιλίας & Νησιωτικής Πολιτικής	8/2/2022*
Δήμαρχος	Δήμος Κερατσινίου- Δραπετσώνας	18/2/2022
Πρόεδρος	Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιά	28/2/2022
Ερευνητής	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών	18/5/2022
Στέλεχος	ΟΛΠ-COSCO	25/5/2022**
Αντιδήμαρχος	Δήμος Πειραιά	16/6/2022*
Στέλεχος	Δήμος Πειραιά	16/6/2022*
Επιχειρηματίας	Ναυτιλιακός κλάδος	27/7/2022
Στέλεχος***	European Stability Mechanism	28/7/2021*

* Συνεντεύξεις οι οποίες διεξήχθησαν μέσω λογισμικού βιντεοτηλεφωνίας (zoom).

** Η ημερομηνία αναφέρεται στη γραπτή απάντηση του ΟΛΠ. Η δια ζώσης συνάντηση μελών της ερευνητικής ομάδας με εκπροσώπους της εταιρείας έλαβε χώρα στις 8/4/2022.

*** Η συνέντευξη αυτή διενεργήθηκε στο χρονικό πλαίσιο του ΠΕ5, αλλά συμπληρώνει την έρευνα για την ΕΕΣΥΠ του ΠΕ4.

Οι περισσότερες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μεταξύ Νοεμβρίου του 2021 και Φεβρουαρίου του 2022, και οι υπόλοιπες ως τον Ιούνιο του 2022. Λόγω των προφυλάξεων

για την αποφυγή διασποράς του νέου κορωναϊού, στους συμμετέχοντες δόθηκε η δυνατότητα η συνέντευξη να πραγματοποιηθεί είτε δια ζώσης είτε μέσω λογισμικού βιντεοτηλεφωνίας (zoom). Πριν την υλοποίηση της συνέντευξης, οι ερωτώμενοι λάμβαναν πληροφοριακό έντυπο με τους σκοπούς της έρευνας και τις δεσμεύσεις ηθικής και δεοντολογίας της ερευνητικής ομάδας (παρατίθεται στο Σουλιώτης κ.α. 2020). Στις περιπτώσεις που ζητήθηκε, η ερευνητική ομάδα έστειλε επίσης τον οδηγό της συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν στο σύνολό τους με την έγκριση των ερωτώμενων και είχαν διάρκεια από 75' έως 135'. Σε μια περίπτωση όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα (COSCO-ΟΛΠ), οι ερωτήσεις απαντήθηκαν γραπτά κατόπιν αιτήματος του συνεντευξιζόμενου.

3β. Σχεδιασμός του πρωτοκόλλου των συνεντεύξεων

Οι συνεντεύξεις είναι ημι-δομημένες, με την έννοια ότι κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκαν οδηγοί (πρωτόκολλα) που αποτελούνται από σχετικά λίγες ερωτήσεις. Η ερευνητική ομάδα επέλεξε τη μορφή της ημι-δομημένης συνέντευξης ώστε να διασφαλιστεί ότι η κάθε συνέντευξη καλύπτει ορισμένα σημαντικά σημεία που άπτονται των ερευνητικών της ερωτημάτων και, ταυτόχρονα, ότι υπάρχει το περιθώριο επέκτασης της συζήτησης ανάλογα με τον συνομιλητή και τη δυναμική της κάθε συνέντευξης.

Για την υλοποίηση των συνεντεύξεων η ερευνητική ομάδα ετοίμασε έναν οδηγό συνεντεύξεων ο οποίος επικεντρώνεται στα ζητήματα ενδιαφέροντος που είχαν εντοπιστεί από την έρευνα γραφείου (βλ. ενότητα 2). Οι ερωτήσεις αυτές εξειδικεύθηκαν με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με το αν ο ερωτώμενος ήταν α. πολιτικό πρόσωπο (στέλεχος της κεντρικής κυβέρνησης ή της τοπικής αυτοδιοίκησης), β. εκπρόσωπος εργαζομένων ή εργοδοτών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή του ΟΛΠ, γ. εκπροσώπους της αγοράς ή της κοινωνίας πολιτών της ευρύτερης περιοχής του Πειραιά (ο οδηγός παρατίθεται στο τέλος της παρούσας ενότητας).

Επίσης, καθώς οι συνεντεύξεις προχωρούσαν η ερευνητική ομάδα ενέτασσε στη θεματική των συνεντεύξεων επιπλέον ζητήματα που προέκυπταν από την έρευνα πεδίου, χωρίς όμως να μεταβάλλεται η βασική δομή του οδηγού των συνεντεύξεων.

Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στον οδηγό των συνεντεύξεων έχουν ως στόχο να καταγράψουν τις αντιλήψεις, πρακτικές και σχέσεις των διαφορετικών κατηγοριών δρώντων που σχετίζονται με τη λήψη και την εφαρμογή των αποφάσεων αναφορικά με το λιμάνι του Πειραιά. Ιδιαίτερη έμφαση δίνουμε στις βασικές σχέσεις εξουσίας, όπως αυτές αποκρυσταλλώνονται σε συμμαχίες και «μέτωπα».

Το πρωτόκολλο της έρευνας (με τις αντίστοιχες παραλλαγές του) περιλαμβάνει οκτώ ερωτήσεις. Η πρώτη ερώτηση αφορά στην κατάσταση που επικρατούσε στο λιμάνι του Πειραιά πριν την έλευση της COSCO (ανάλογα με τον ερωτώμενο, η ερώτηση εξειδικεύεται στη σχέση με τοπική αυτοδιοίκηση, στα εργασιακά και στη σχέση με αγορά). Η ερώτηση αυτή αποσκοπεί στο να γίνει καλύτερα κατανοητή και ευκολότερα συγκρίσιμη η κατάσταση πριν και μετά την επένδυση της COSCO στον Πειραιά. Η επόμενη ερώτηση αφορά στον προσδιορισμό των κυριότερων δρώντων στη διαδικασία διαμόρφωσης των αποφάσεων σχετικά με την επένδυση της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά. Η τρίτη ερώτηση ήταν κοινή για το σύνολο των ερωτώμενων και αφορούσε την πολιτική διάσταση της έρευνας, καθώς οι ερωτώμενοι καλούνταν να αξιολογήσουν την σχέση μεταξύ της COSCO και των ελληνικών κυβερνήσεων. Με την ερώτηση αυτή, η ερευνητική ομάδα επιχειρούσε να καταγράψει πιθανές διαφοροποιήσεις τις οποίες θα μπορούσε να σηματοδοτεί η αλλαγή των

κυβερνήσεων. Οι επόμενες τρεις ερωτήσεις διερευνούν τον ρόλο συγκεκριμένων θεσμών και φορέων, όπως είναι η τοπική αυτοδιοίκηση, τα συνδικάτα, οι εργοδοτικές οργανώσεις και τοπικές κινήσεις πολιτών. Οι ερωτήσεις αυτές καλύπτουν ζητήματα όπως η σχέση των παραπάνω θεσμών και φορέων με την COSCO, οι δυνατότητες που διαθέτουν για την παρέμβαση και επιρροή των αποφάσεων και, τέλος, ο πιθανός βαθμός συνεργασίας μεταξύ τους. Τέλος, οι συνεντεύξεις έκλειναν με μια ερώτηση γενικού χαρακτήρα στην οποία οι ερωτώμενοι καλούνταν να περιγράψουν τις βασικότερες επιδράσεις (θετικές ή αρνητικές) της αποκρατικοποίησης του ΟΛΠ τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Οδηγός συνέντευξης για την επένδυση της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά

(οι ερωτήσεις εξειδικεύονται ανάλογα με το προφίλ του ερωτώμενου: 1 – πολιτικά πρόσωπα, 2 – εκπρόσωποι εργαζομένων και εργοδοτών, 3 – εκπρόσωποι της αγοράς και κοινωνίας πολιτών)

- Μπορείτε να μας περιγράψετε τις συνθήκες που επικρατούσαν στο λιμάνι του Πειραιά πριν την επένδυση της COSCO;
 - 1 - Έμφαση στο ζήτημα της διαχείρισης του λιμανιού από την κυβέρνηση (π.χ. διοίκηση ΟΛΠ), σχέση με την Τοπική Αυτοδιοίκηση (π.χ. οφέλη για τους δήμους)
 - 2 - Ποιες ήταν οι εργασιακές συνθήκες που επικρατούσαν στο λιμάνι του Πειραιά πριν από την επένδυση της COSCO (οργάνωση εργασίας, εργασιακές συνθήκες, συνδικαλισμός)
 - 3 – Δραστηριότητα της κοινωνίας πολιτών πριν την επένδυση. Υπήρχε και αν ναι σε ποια θέματα επικεντρωνόταν;
- Ποιοι φορείς θεωρείτε ότι διαδραμάτισαν τον σημαντικότερο ρόλο στη διαδικασία υλοποίησης της επένδυσης (π.χ. κυβέρνηση, κρατικοί οργανισμοί, τοπική αυτοδιοίκηση, συνδικάτα);
 - 1 - Πέραν των άλλων φορέων που θα αναφερθούν, περαιτέρω εξειδίκευση του ρόλου της κεντρικής κυβέρνησης και των ΟΤΑ
 - 2 - Πέραν των άλλων φορέων που θα αναφερθούν, περαιτέρω εξειδίκευση σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων
 - 3 - Πέραν των άλλων φορέων που θα αναφερθούν, περαιτέρω εξειδίκευση στο ρόλο της κοινωνίας πολιτών
- Πώς θα κρίνατε τη σχέση μεταξύ κυβερνήσεων και COSCO; Θεωρείτε ότι οι κατά καιρούς αλλαγές των κυβερνήσεων έχουν μεταβάλει τη συγκεκριμένη σχέση (προς το καλύτερο ή το χειρότερο) και τον χαρακτήρα της επένδυσης; Ποιες προτεραιότητες θεωρείτε ότι ετέθησαν από τις εκάστοτε κυβερνήσεις;

- Κοινή ερώτηση για όλους τους ερωτώμενους
- Πώς θεωρείτε ότι διαμορφώνεται η σχέση μεταξύ τοπικής αυτοδιοίκησης και COSCO; Θεωρείτε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση έχει επηρεάσει συγκεκριμένες πτυχές της επένδυσης κατά τα τελευταία χρόνια; Ποιες ήταν οι προτεραιότητες των Δήμων των γύρω περιοχών;
 - Κοινή ερώτηση για όλους τους ερωτώμενους
- Μπορείτε να μας περιγράψετε τη σχέση της COSCO με την τοπική κοινωνία και οικονομία (π.χ. αγορά, τοπικά σωματεία);
 - 1 – Κατά την διαδικασία της ιδιωτικοποίησης του ΟΛΠ, οι κεντρικές κυβερνήσεις με ποιον τρόπο έλαβαν υπόψη την τοπική κοινωνία και οικονομία;
 - 2 - Σε ποιον βαθμό εργαζόμενοι και COSCO έχουν επιδιώξει τη συνεργασία με την τοπική κοινωνία;
 - 3 – Με ποιους τρόπους προσπαθεί η τοπική κοινωνία πολιτών να προωθήσει τα αιτήματά της (π.χ. έναντι της κυβέρνησης ή της ΟΛΠ-COSCO)
- Σε ποιο βαθμό οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν επηρεάσει τη διαμόρφωση των αποφάσεων αναφορικά με την επένδυση της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά;
 - 1 - Υπήρξε κάποια διαβούλευση με τα συνδικάτα σχετικά με την επένδυση;
 - 2 - Υπάρχει επικοινωνία μεταξύ COSCO και εργαζομένων για την υλοποίηση της επένδυσης (π.χ. σχετικά με το Master Plan);
 - 3 - Υπάρχει συνεργασία μεταξύ κοινωνίας πολιτών και των συνδικάτων;
- Σε ποιον βαθμό θεωρείτε ότι οι κινητοποιήσεις από τοπικούς φορείς και συλλογικότητες έχουν επηρεάσει τον χαρακτήρα της συγκεκριμένης επένδυσης;
 - 1 - Σε ποιον βαθμό οι αντιδράσεις των τοπικών φορέων και συλλογικοτήτων έχουν επηρεάσει την υλοποίηση της επένδυσης (π.χ. νομοθετικό πλαίσιο, καθυστερήσεις);
 - 2 - Οι κινητοποιήσεις έχουν συμβάλει στην αλλαγή των εργασιακών συνθηκών και την πολιτική της εταιρείας για τα εργασιακά (π.χ. συλλογικές συμβάσεις);
 - 3 – Ποιον αντίκτυπο είχαν μέχρι στιγμής οι αντιδράσεις της κοινωνίας πολιτών στη λειτουργία της COSCO;
- Μπορείτε να μας περιγράψετε τα σημαντικότερα οφέλη, αλλά και τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει φέρει η επένδυση της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά, στις περιοχές που γειτνιάζουν με το λιμάνι, αλλά και στην ελληνική οικονομία γενικότερα;
 - Κοινή ερώτηση για όλους τους ερωτώμενους

4. Προκαταρκτική ανάλυση της επένδυσης της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά

Στις σελίδες που ακολουθούν επιχειρούμε μια αρχική αποτύπωση των ευρημάτων της έρευνας. Κύριο ερμηνευτικό πλαίσιο συνιστά η θεωρητική προσέγγιση των Marsh & Rhodes (1992) για τα δίκτυα πολιτικής. Βασική μας θέση είναι ότι οι συσχετισμοί δύναμης και η διαμόρφωση των αποφάσεων στον ΟΛΠ συγκροτούνται γύρω από μια «κοινότητα πολιτικής» αποτελούμενη από πολιτικούς, κρατικούς και οικονομικούς δρώντες (Γράφημα 2).

Γράφημα 2. Κύριοι δρώντες της «κοινότητας πολιτικής» γύρω από την επένδυση της COSCO στον ΟΛΠ

Οι βασικοί πολιτικοί δρώντες της «κοινότητας πολιτικής» που λειτουργεί γύρω από την επένδυση της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά είναι η ελληνική κυβέρνηση με κύριους εκπροσώπους τον Πρωθυπουργό και το Πρωθυπουργικό γραφείο, αλλά και την ηγεσία του αρμόδιου Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής. Επίσης, σημαντικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζει η Κινεζική πρεσβεία στην Ελλάδα, ακριβώς λόγω του εμβληματικού χαρακτήρα της επένδυσης για τα κινεζικά συμφέροντα (δεν πρέπει άλλωστε να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι η COSCO είναι κρατική εταιρεία). Οι κρατικοί δρώντες περιλαμβάνουν υπηρεσίες κυρίως σε επίπεδο Γενικής Γραμματείας, ενώ ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο ρόλος του ΤΑΙΠΕΔ, το οποίο από κάποιο σημείο και μετά διαχειρίστηκε την πώληση του ΟΛΠ. Τέλος, ως οικονομικοί δρώντες λογίζονται η COSCO, αλλά και εταιρείες οι οποίες είναι είτε θυγατρικές της ΟΛΠ-COSCO (ΣΕΠ Α.Ε.) ή ελέγχονται από αυτήν (π.χ. Dport services) και διαχειρίζονται συγκεκριμένες δραστηριότητες στο λιμάνι του Πειραιά, όπως είναι η διακίνηση των εμπορευματοκιβωτιών και η επιλογή του προσωπικού.

Η ύπαρξη μιας κοινότητας πολιτικής διακρίνεται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (Rhodes 2006, Rhodes & Bevir 2003) που, εν πολλοίς, εντοπίζονται στην περίπτωση της έρευνας μας, όπως:

1. την ύπαρξη ενός περιορισμένου αριθμού συμμετεχόντων και τον παράλληλο σκόπιμο αποκλεισμό των υπολοίπων ομάδων,
2. την προνομιακή πρόσβαση των μελών της κοινότητας σε συγκεκριμένους πόρους,
3. τον υψηλό βαθμό αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της κοινότητας,

4. την κυριαρχία των οικονομικών συμφερόντων,
5. την ύπαρξη μιας κοινής αντίληψης από τα μέλη της κοινότητας αναφορικά με τις προτεραιότητες γύρω από ζητήματα πολιτικής, και
6. την ύπαρξη μιας ισορροπίας ισχύος μεταξύ των μελών, αν και μια ομάδα μπορεί να κυριαρχεί και να μην επωφελούνται όλες οι ομάδες το ίδιο.

Η ανάλυση που ακολουθεί στηρίζεται στα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά, αν και πρέπει να διευκρινιστεί ότι συνιστούν έναν ιδεότυπο ο οποίος δεν σημαίνει ότι αντιστοιχεί πλήρως στην εμπειρική πραγματικότητα (Rhodes 2006). Όπως θα δούμε, όμως, η χρήση της έννοιας της «κοινότητας πολιτικής» αποδεικνύεται εξαιρετικά χρήσιμη για την κατανόηση της επένδυσης της COSCO στο λιμάνι του Πειραιά.

Το πρώτο χαρακτηριστικό μιας κοινότητας πολιτικής είναι η ύπαρξη ενός **περιορισμένου αριθμού δρώντων και ο παράλληλος αποκλεισμός άλλων ομάδων**. Το χαρακτηριστικό αυτό εντοπίζεται και στην περίπτωση των δρώντων που δραστηριοποιούνται στο λιμάνι του Πειραιά. Όπως καταγράφηκε στις συνεντεύξεις, οι πλέον σημαντικές αποφάσεις συνιστούν το προϊόν ενός μικρού αριθμού δρώντων. Αντιθέτως, άλλοι – δυνητικά σημαντικοί – δρώντες όπως η τοπική αυτοδιοίκηση, τα συνδικάτα στο χώρο του ΟΛΠ, αλλά και οι φορείς της κοινωνίας πολιτών διαθέτουν περιορισμένες δυνατότητες να επηρεάσουν το περιεχόμενο των αποφάσεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι ο αποκλεισμός των εκπροσώπων των εργαζομένων από το ΔΣ του ΟΛΠ μετά την εξαγορά του από την COSCO, η έλλειψη διάθεσης από την πλευρά της εταιρείας να πραγματοποιήσει έστω και απλές συναντήσεις με εκπροσώπους της κοινωνίας πολιτών (για ζητήματα όπως το περιβάλλον και ο πολιτισμός), αλλά και η έλλειψη ενημέρωσης αναφορικά με έργα και δραστηριότητες που αναλαμβάνει.

Σε αντίθεση με τα μέλη της κοινότητας πολιτικής, οι υπόλοιποι φορείς που επηρεάζονται και παράλληλα εμπλέκονται στη διαδικασία της λειτουργίας του ΟΛΠ (ΟΤΑ, συνδικάτα, φορείς της κοινωνίας πολιτών, τοπική αγορά) παρουσιάζουν σχετικά χαμηλό βαθμό συνεργασίας και αλληλεπίδρασης. Όπως χαρακτηριστικά προκύπτει από τις σχετικές τοποθετήσεις των συνεντευξιζόμενων, μέχρι πολύ πρόσφατα δεν υπήρχε επικοινωνία μεταξύ τους, καθώς οι συγκεκριμένες ομάδες χαρακτηρίζονταν από κατακερματισμό και σε αρκετές περιπτώσεις διαφοροποιημένα συμφέροντα. Δεν είναι τυχαίο ότι σε ορισμένες περιπτώσεις αιτήματα συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων αντιμετωπίζονταν κριτικά από άλλες ομάδες, όπως για παράδειγμα οι διεκδικήσεις των εργαζομένων του ΟΛΠ για τους οποίους, όπως αναφέρθηκε, ένα σημαντικό μέρος της κοινωνίας είχε αρνητική εικόνα (π.χ. λόγω των αμοιβών τους ή λόγω της κακοδιαχείρισης του ΟΛΠ πριν την ιδιωτικοποίησή του). Η τάση αυτή αντιστρέφεται μερικώς μετά τη δημοσίευση του αρχικού Master Plan το 2017 (απορρίφθηκε από την κεντρική κυβέρνηση και τους ΟΤΑ και ο ΟΛΠ υποχρεώθηκε να εκπονήσει νέο) και της επικαιροποιημένης εκδοχής του το 2018, όπου πλέον πολλοί τοπικοί φορείς σχηματίζουν την εικόνα ότι η COSCO στοχεύει στη δημιουργία μιας αποκλειστικής οικονομικής ζώνης στο λιμάνι του Πειραιά, χωρίς κανένα όφελος για την πειραιώτικη κοινωνία. Η συγκεκριμένη εξέλιξη συνέβαλε ώστε η συνεργασία μεταξύ των συγκεκριμένων ομάδων να γίνει πιο συχνή, χωρίς όμως παράλληλα να έχει επιτευχθεί μια «ομογενοποίηση» ως προς τις επιδιώξεις και τις δράσεις των συγκεκριμένων ομάδων. Παρ' όλα αυτά, αξίζει να αναφερθεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις, κατά τα τελευταία χρόνια, οι παραπάνω δρώντες έχουν καταφέρει να επηρεάσουν ορισμένες αποφάσεις αναφορικά με τη λειτουργία του ΟΛΠ. Η τελευταία και πλέον χαρακτηριστική περίπτωση είναι εκείνη της υπογραφής μιας αμοιβαίως αποδεκτής συλλογικής σύμβασης εργασίας (Μάιος 2022) μεταξύ της εταιρείας (COSCO-ΣΕΠ Α.Ε.) και των

εργαζομένων στις προβλήτες 2 και 3 που αποτελούσε ένα πάγιο αίτημα των εργαζομένων επί σειρά ετών.

Ο υψηλός βαθμός αλληλεπίδρασης μεταξύ των κύριων δρώντων είναι ένα δεύτερο χαρακτηριστικό των «κοινοτήτων πολιτικής». Το χαρακτηριστικό αυτό απαντάται στο λιμάνι του Πειραιά στο βαθμό που οι κύριοι δρώντες αναπτύσσουν στενή συνεργασία προκειμένου να επιλυθούν σημαντικά προβλήματα και να προχωρήσει η επένδυση. Η συνεργασία αυτή παίρνει δύο μορφές. Πρώτον, συγκεκριμένοι δρώντες παρεμβαίνουν προκειμένου να προωθηθούν αποφάσεις και πρακτικές, αλλά και να επιλυθούν προβλήματα που ανακύπτουν. Στο πλαίσιο των συνεντεύξεων, αναφέρθηκε ο σημαντικός ρόλος τόσο του Πρωθυπουργικού Γραφείου όσο και της Κινέζικης πρεσβείας στην Ελλάδα, προκειμένου να επιλυθούν σημαντικά ζητήματα, αλλά και να προωθηθούν συγκεκριμένες αποφάσεις. Επιπροσθέτως, αναφέρθηκε ότι η ελληνική κυβέρνηση ανέχεται ή συγκαλύπτει προβληματικές πρακτικές της επενδύτριας εταιρείας, όπως στην περίπτωση της λειτουργίας του τελωνείου και της διαχείρισής του από την COSCO. Η δεύτερη μορφή συνεργασίας έχει να κάνει με την τοποθέτηση προσώπων σε θέσεις-κλειδιά. Είναι π.χ. η περίπτωση του διορισμού του Σπύρου Σαγιά ως Γενικού Γραμματέα της Κυβέρνησης το 2015, στις αρμοδιότητες του οποίου περιλαμβανόταν η προώθηση της σύμβασης με την COSCO. Το δικηγορικό γραφείο του Σ. Σαγιά είχε παλαιότερα αναλάβει την κατάρτιση προηγούμενης σύμβασης μεταξύ ελληνικών κυβερνήσεων και COSCO (Χρυσικόπουλος 2015). Συνοπτικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η πρακτική που έχει ακολουθηθεί κατά τα τελευταία χρόνια έχει συμβάλει στην δημιουργία ενός ισχυρού πλαισίου συνεργασίας μεταξύ των μελών της κοινότητας, το οποίο είναι σε θέση να προωθεί την υιοθέτηση και εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών.

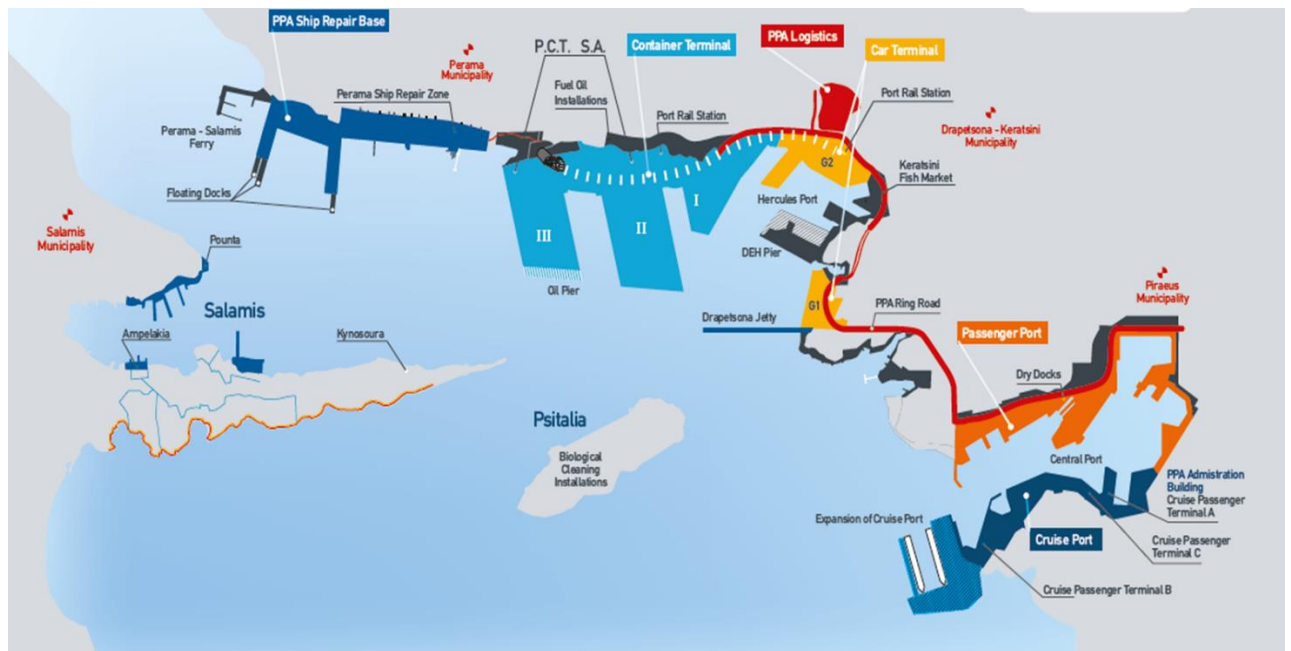
Οι «κοινότητες πολιτικής» έχουν στο επίκεντρό τους **πολιτικές προτεραιότητες για τις οποίες τα μέλη της κοινότητας έχουν κοινές αντιλήψεις**. Στην περίπτωση του λιμανιού του Πειραιά η προτεραιότητα αυτή υπήρξε για σειρά ετών η ιδιωτικοποίηση του ΟΛΠ. Οι συνεντευξιαζόμενοι που βρίσκονται εκτός του πυρήνα της «κοινότητας πολιτικής» του λιμανιού του Πειραιά επέκριναν την εξαγορά του ΟΛΠ από την COSCO, μολονότι ελάχιστοι ήταν υπέρ ενός αυστηρά κρατικού λιμένα. Η κριτική τους εστιάζει στη δημιουργία ενός ιδιωτικού μονοπωλίου στο λιμάνι του Πειραιά, επισημαίνοντας το γεγονός ότι η εξέλιξη αυτή βρίσκεται σε αντίθεση με την πρακτική που ακολουθείται στα μεγαλύτερα ευρωπαϊκά λιμάνια (σύστημα landlord), όπου παραχωρούνται συγκεκριμένες δραστηριότητες (π.χ. εκμετάλλευση προβλητών, επισκευών κ.λπ.) σε διαφορετικούς ιδιώτες. Σύμφωνα με αυτούς τους συνομιλητές μας, το λιμάνι του Πειραιά συνιστά μάλλον τη μοναδική περίπτωση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπου ένα λιμάνι τέτοιου μεγέθους ελέγχεται μονοπωλιακά από ιδιώτες. Επίσης, αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι αναφέρθηκαν στην πρόθεση των ελληνικών κυβερνήσεων των τελευταίων ετών να ευνοήσουν την υλοποίηση της συγκεκριμένης επένδυσης, είτε μέσω της υιοθέτησης ενός προνομιακού πλαισίου γύρω από διάφορα ζητήματα, είτε μέσω της υιοθέτησης ενός πιο χαλαρού ελεγκτικού πλαισίου (π.χ. κατάργηση της Δημόσιας Αρχής Λιμένων και περιορισμός της Ρυθμιστικής Αρχής Λιμένων). Τέλος, αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι συγκεκριμένες δράσεις και έργα στο χώρο του ΟΛΠ υλοποιήθηκαν μέσα από αδιαφανείς διαδικασίες, είτε γιατί δεν εκπονήθηκαν οι απαιτούμενες μελέτες (π.χ. περιβαλλοντικές), είτε γιατί δεν τηρήθηκαν οι προβλεπόμενες διαδικασίες (π.χ. δημοσίευση των σχετικών αποφάσεων ώστε να υπάρχει σχετική ενημέρωση).

Οι παραπάνω σχέσεις εξουσίας, εν πολλοίς επιβεβαιώνονται μέσα από την **προνομιακή πρόσβαση σε πόρους που διαθέτουν τα μέλη της κοινότητας πολιτικής**. Από αυτή την άποψη, η σημαντικότερη παρατήρηση που πρέπει να κάνουμε είναι ότι η ίδια η ιδιωτικοποίηση του ΟΛΠ συνιστά έναν πόρο με πολλαπλές χρήσεις από τους πολιτικούς και οικονομικούς δρώντες που συναποτελούν την αντίστοιχη κοινότητα πολιτικής. Για τις κεντρικές κυβερνήσεις, η πώληση του ΟΛΠ εντάσσεται στο πλαίσιο μιας στρατηγικής αναβάθμισης της θέσης του μεγαλύτερου ελληνικού λιμανιού στις διεθνείς ροές εμπορευμάτων. Επίσης, στο πλαίσιο των προγραμμάτων σταθεροποίησης, η πώληση του ΟΛΠ, όπως γενικότερα οι ιδιωτικοποιήσεις, συνέβαλαν στην αποπληρωμή του ελληνικού δημόσιου χρέους και ήταν μέρος των υποχρεώσεων της χώρας έναντι των δανειστών. Σε τοπικό επίπεδο, η δυνατότητα βουλευτών να προωθούν προσλήψεις ψηφοφόρων τους στο λιμάνι φαίνεται πώς όχι μόνο επιβιώνει αλλά αποτελεί μέρος της νέας διεύθεσης που προέκυψε με την ιδιωτικοποίηση του λιμανιού. Για την COSCO, η αγορά του ΟΛΠ σηματοδοτεί τον έλεγχο του συνόλου των δραστηριοτήτων που φιλοξενούνται στο λιμάνι του Πειραιά, οι οποίες περιλαμβάνουν, πέραν των εμπορευματοκιβωτίων στις προβλήτες 2 και 3 τις οποίες η κινεζική εταιρεία ήλεγχε από πριν, τα εμπορευματοκιβώτια στην προβλήτα 1, τη ζώνη της ναυπηγοεπισκευής, την ακτοπλοΐα και την κρουαζιέρα.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό της κοινότητας πολιτικής στην περίπτωση που εξετάζουμε είναι η προτεραιότητα **που δίνεται στην οικονομική διάσταση**, έναντι των υπολοίπων θεμάτων που άπτονται της λειτουργίας του λιμανιού του Πειραιά. Η COSCO έχει εστιάσει στη δημιουργία in-house πρακτικών και δομών (όπως για παράδειγμα η δημιουργία θυγατρικών ή απόλυτα ελεγχόμενων εταιρειών) ή την ανάπτυξη εισαγωγών από την Κίνα προκειμένου να περιοριστεί το κόστος της επένδυσης. Στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής, στρέφεται σε μικρό μόνο βαθμό προς τις επιχειρήσεις της τοπικής οικονομίας για την αναζήτηση τεχνογνωσίας και συνεργασιών. Η προτεραιότητα που δίνεται στην οικονομική παράμετρο αποτυπώνεται επίσης στα προτεινόμενα Master Plan του 2017 και του 2018, μέσω των οποίων η ΟΛΠ-COSCO επεδίωκε να μεγιστοποιήσει την εκμετάλλευση των οικονομικών ευκαιριών που συνεπάγεται η λειτουργία του λιμανιού από δικές της επιχειρήσεις (ξενοδοχεία, Mall), προκαλώντας τις έντονες αντιδράσεις της τοπικής αγοράς και κοινωνίας. Επιπλέον, η ΟΛΠ-COSCO, μέσα από το τροποποιημένο Master Plan που συντάχθηκε το 2018, όσο και μέσω άλλων πρακτικών, επιχείρησε να αποδεσμευτεί από την υλοποίηση έργων μη-οικονομικού ενδιαφέροντος, τα οποία αφορούν το περιβάλλον και τον πολιτισμό.

Το τελευταίο χαρακτηριστικό των «κοινοτήτων πολιτικής» είναι η ύπαρξη μιας **ισορροπίας ισχύος μεταξύ των μελών της κοινότητας πολιτικής**, όπου, με βάση το σχετικό θεωρητικό μοντέλο, είναι πιθανό ένα εξ αυτών να κυριαρχεί έναντι των υπολοίπων. Όπως προκύπτει από τα ευρήματα, υφίστανται σημαντικά οφέλη για το σύνολο των δρώντων της κοινότητας (αν και το σημείο αυτό χρήζει περαιτέρω επεξεργασίας στις δημοσιεύσεις που θα ακολουθήσουν στο πλαίσιο του SOCINVEST). Για την COSCO η αγορά του ΟΛΠ συνιστά μια στρατηγική επένδυση η οποία συνδέεται με την επιδίωξη ευρύτερων γεωπολιτικών και οικονομικών στόχων από την πλευρά της Κίνας (δρόμος του Μεταξιού). Αντίστοιχα, για τις ελληνικές κυβερνήσεις η πώληση του ΟΛΠ στην COSCO είναι μέρος μιας στρατηγικής συμμαχίας με μια από τις μεγαλύτερες δυνάμεις της παγκόσμιας οικονομίας. Επιπλέον, η πώληση του ΟΛΠ συνεπάγεται μια σημαντική είσπραξη για το δημόσιο ταμείο (αν και έχει ασκηθεί η κριτική ότι το τίμημα ήταν χαμηλό), τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την αύξηση των φορολογικών εσόδων από το λιμάνι.

Χάρτης Α1. Διάταξη Λιμένος Πειραιά

Πηγή: ΟΛΠ “Presentation of Financial Results 2020”

Μέρος Β. Το Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού

1. Εισαγωγή

Το Β` Μέρος παρουσιάζει την έρευνα πεδίου που διεξήχθη στο πλαίσιο του SOCINVEST για την περίπτωση του Αιολικού Πάρκου Παναχαϊκού. Η δομή της παρουσίασης είναι αντίστοιχη με αυτή του Α` Μέρους. Στην ενότητα 2 εξετάζουμε τα γενικά χαρακτηριστικά της μελέτης περίπτωσης και αποσαφηνίζουμε την προσέγγισή μας. Η ενότητα 3 είναι αφιερωμένη στην ποιοτική έρευνα πεδίου (επιλογή ερωτώμενων, δυσκολίες που συνάντησε η ερευνητική ομάδα κατά την έρευνα, συνθήκες διεξαγωγής της έρευνας), η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή ημι-δομημένων συνεντεύξεων με επενδυτές, πολιτικά πρόσωπα της κεντρικής πολιτικής σκηνής και της τοπικής αυτοδιοίκησης, ειδικούς, μέλη περιβαλλοντικών οργανώσεων και τοπικών κινημάτων. Η ενότητα 4 περιλαμβάνει την προκαταρκτική ανάλυση των ποιοτικών εμπειρικών στοιχείων. Η ενότητα 5 παρουσιάζει μια ποσοτική βάση δεδομένων για τα ανώτερα στελέχη των εταιρειών αιολικής ενέργειας. Η βάση δεδομένων αυτή δεν προβλεπόταν στην ερευνητική πρόταση του SOCINVEST, αλλά η ερευνητική ομάδα έκρινε σκόπιμο να την προσθέσει στην έρευνα προκειμένου να εμβαθύνει στο αντικείμενο της αγοράς αιολικής ενέργειας (βλ. επίσης Εισαγωγή της παρούσας έκθεσης καθώς και παρακάτω την ενότητα 5α). Η κατασκευή της βάσης δεδομένων ακολούθησε τη λογική με την οποία είχαν συγκροτηθεί οι αντίστοιχες βάσεις δεδομένων στο ΠΕ4 (Σουλιώτης κ.α. 2021).

2. Σκοπός της μελέτης περίπτωσης

Στην ερευνητική πρόταση του SOCINVEST, για τη μελέτη περίπτωσης στον τομέα της ενέργειας είχε προταθεί η εξέταση της επένδυσης της κοινοπραξίας της γαλλικής Total, της αμερικανικής ExxonMobil και των Ελληνικών Πετρελαίων για την εξόρυξη υδρογονανθράκων στην περιοχή νότια και νοτιοδυτικά της Κρήτης.

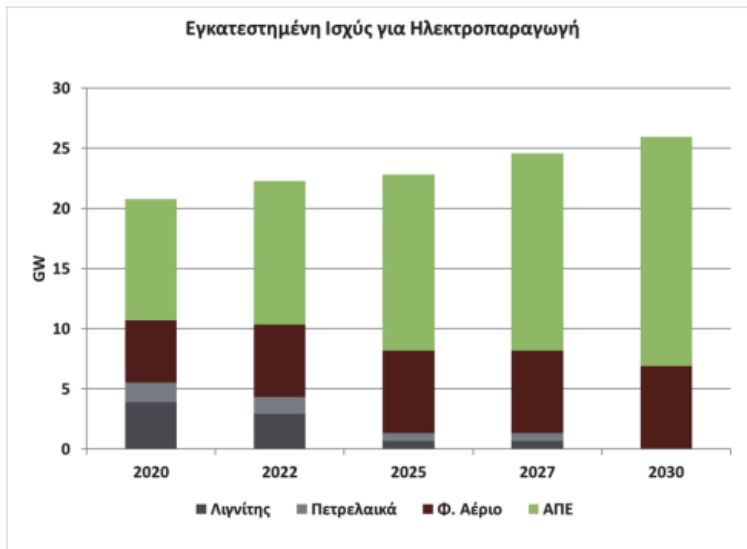
Κατά την διάρκεια της υλοποίησης της έρευνας, και συγκεκριμένα με το πέρας των εργασιών που αντιστοιχούν στο ΠΕ4 (Ιούλιος του 2021), η ερευνητική ομάδα εκτίμησε ότι στον τομέα της ενέργειας οι ΑΠΕ, και ειδικότερα η αιολική ενέργεια, αποτελούσαν καταλληλότερο πεδίο έρευνας για το έργο SOCINVEST από ό,τι αυτό των υδρογονανθράκων.

Οι κύριοι λόγοι που διαμόρφωσαν την κρίση αυτή ήταν:

Α. Οι δημόσιες πολιτικές, όπως αναπτύχθηκαν πρόσφατα τόσο σε τοπικό όσο και σε ευρωπαϊκό/διεθνές επίπεδο (βλ. Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα – ΕΣΕΚ, Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία κ.α.), προκρίνουν τις ΑΠΕ ως το πλέον θεμιτό μοντέλο ηλεκτροπαραγωγής στο πλαίσιο της λεγόμενης «πράσινης μετάβασης».

Β. Η υφιστάμενη και αναμενόμενη αύξηση των επενδύσεων σε ΑΠΕ, όπως για παράδειγμα συμπεραίνεται από τις εκτιμήσεις του ΕΣΕΚ οι οποίες προβλέπουν μια σημαντική αύξηση (διπλασιασμός) της εγκατεστημένης ισχύος των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής ΑΠΕ μεταξύ 2020-2030, σε αντιδιαστολή με αυτή του φυσικού αερίου η οποία προβλέπεται να παραμείνει σχετικά σταθερή (βλ. Διάγραμμα Β1)

Διάγραμμα Β1. Πρόβλεψη για την εξέλιξη της εγκατεστημένης ισχύος των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής για την περίοδο 2020-2030

Πηγή: ΕΣΕΚ 2019, σελ. 55739 (ΦΕΚ Β` 4893/31.12.2019)

Πίνακας Β1. Εκτίμηση επενδύσεων περιόδου 2020-2030 στους βασικούς τομείς του Εθνικού Σχεδιασμού για την Ενέργεια και το Κλίμα

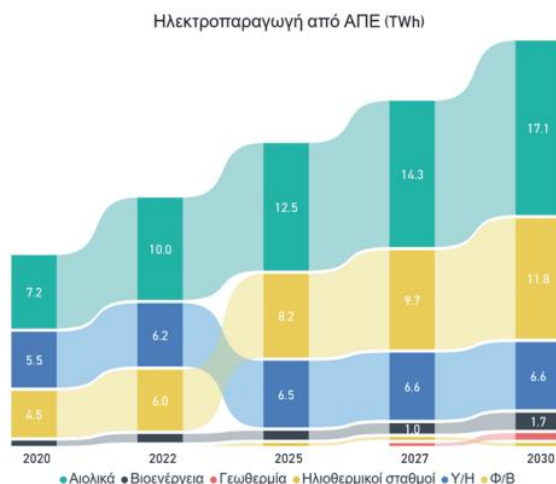
Τομέας	Σύνολο εκτιμώμενων επενδύσεων (εκατ. €) περιόδου 2020-2030
1. ΑΠΕ ηλεκτροπαραγωγή	9.000
2. Υποδομές ηλεκτρικού συστήματος	5.500
3. Νέες θερμικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής και κεντρικές μονάδες αποθήκευσης	1.300
4. Έργα ανάπτυξης δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας – Ψηφιοποίηση	3.500
5. Διασυνοριακοί αγωγοί φυσικού αερίου	2.200
6. Δίκτυα και αποθήκευση φυσικού αερίου	2.000
7. Έρευνα και Καινοτομία	800
8. Ενεργειακή απόδοση	11.000
9. Επενδύσεις τομέα διωλιστηρίων	1.500
10. Κλιματική αλλαγή-διαχείριση πλημμυρών-δάση	2.000
11. Κυκλική οικονομία-ανακύκλωση	5.000
ΣΥΝΟΛΟ	43.800

Πηγή: ΕΣΕΚ 2019, σελ. 55783 (ΦΕΚ Β` 4893/31.12.2019)

Γ. Το έντονο επενδυτικό ενδιαφέρον για έργα ΑΠΕ που παρατηρείται αυτό το διάστημα (για την αιολική ενέργεια βλ. ΕΛΕΤΑΝ 2021), σε συνδυασμό με τις προβλέψεις του ΕΣΕΚ για το σημαντικό σε σχέση με άλλους τομείς ύψος των επενδύσεων σε ΑΠΕ (βλ. Πίνακα Β1)

Δ. Η υπεροχή της αιολικής ενέργειας έναντι των υπολοίπων δύο τεχνολογιών ΑΠΕ που κυριαρχούν στην Ελλάδα, δηλ. των υδροηλεκτρικών και των φωτοβολταϊκών σταθμών, τόσο σε όρους συνολικής ισχύος ηλεκτροπαραγωγής, όσο και σε ρυθμό ανάπτυξης όπως εκτιμάται από το ΕΣΕΚ για την περίοδο 2020-2030 (βλ. Διάγραμμα Β2)

Πίνακας Β2. Πρόβλεψη για την εξέλιξη της ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ για την περίοδο 2020-2030

Πηγή: ΕΣΕΚ 2019, σελ. 55745 (ΦΕΚ Β` 4893/31.12.2019)

Η ερευνητική ομάδα του SOCINVEST επέλεξε να εστιάσει στο «Αιολικό πάρκο Παναχαϊκού». Πρόκειται για ένα επενδυτικό έργο με την διακριτική ονομασία «Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ» και περιλαμβάνει συνολικά 57 εν λειτουργία ανεμογεννήτριες τοποθετημένες στην κορυφογραμμή του Παναχαϊκού όρους.

Η επιλογή αυτή έγινε βάσει των ακόλουθων κριτηρίων:

- το Αιολικό Παναχαϊκού ήταν ένα εμβληματικό επενδυτικό σχέδιο για την εποχή του (εγκαίνια 2006), αποτελώντας τότε το μεγαλύτερο ενιαίο αιολικό πάρκο στην Ελλάδα
- το συγκεκριμένο επενδυτικό έργο έχει ενδιαφέρουσα προϊστορία σε σχέση με τις ΑΞΕ, καθώς η άδεια του εκδόθηκε με ευθύνη ελληνικής εταιρείας, υλοποιήθηκε με ξένα κεφάλαια (από την ισπανική εταιρεία Acciona, η οποία όμως έπαυσε τις δραστηριότητες της από την Ελλάδα το 2014) και μετέπειτα εξαγοράστηκε από μια канаδική εταιρεία (πρόκειται για το fund με την επωνυμία Cubico, το οποίο εισήχθη στην ελληνική αγορά με την εξαγορά αυτή, καθώς και μια αντίστοιχη επένδυση στο Βέρμιο)
- η μακροχρόνια λειτουργία και ιστορία του παρέχει πρόσφορο έδαφος για την διερεύνηση του κοινωνικο-πολιτικού πλαισίου και της εξέλιξης μιας επένδυσης ΑΠΕ σε βάθος χρόνου

Για τη βαθύτερη κατανόηση της υπό μελέτη περίπτωσης, η ερευνητική ομάδα έκρινε απαραίτητο να μελετηθούν και άλλα επενδυτικά έργα σε παραπλήσιες περιοχές, τα οποία βρίσκονται αυτή τη στιγμή σε εξέλιξη (και συγκεκριμένα στην διαδικασία της αδειοδότησης). Η διεύρυνση αυτή ήταν σημαντική και αναγκαία για την έρευνα, ιδιαίτερα για την κατανόηση του τρόπου εξέλιξης των επενδύσεων σε βιομηχανικούς Αιολικούς Σταθμούς Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΣΠΗΕ) αλλά και την εξέταση των αντιδράσεων σε αντίστοιχα επενδυτικά έργα από την πλευρά της κοινωνίας πολιτών. Παράλληλα, η ερευνητική ομάδα έκρινε σκόπιμο να εμπλουτίσει την έρευνα στον τομέα της αιολικής ενέργειας με την κατασκευή μιας βάσης βιογραφικών δεδομένων των ανώτερων στελεχών των μεγαλύτερων εταιρειών παραγωγής αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα (βλ. ενότητα 5). Η ανάλυση αυτής της βάσης δεδομένων θα επιτρέψει την πλαισίωση της μελέτης περίπτωσης του Αιολικού πάρκου Παναχαϊκού με ευρύτερα στοιχεία για το κοινωνικο-επαγγελματικό προφίλ των στελεχών των εταιρειών του κλάδου.

Εξειδικεύοντας την προβληματική του ΠΕ5, η μελέτη του Αιολικού πάρκου Παναχαϊκού θα επιχειρήσει να απαντήσει στα ακόλουθα ερωτήματα:

- i. Ποια ήταν η στρατηγική της εμπλεκόμενης εταιρείας αιολικής ενέργειας ελληνικών συμφερόντων για την προσέλκυση ξένων επενδυτών;
- ii. Τι προκάλεσε τις διαδοχικές μεταβολές στη μετοχική σύσταση της Αιολικής Παναχαϊκού Α.Ε.;
- iii. Ποια ήταν τα κίνητρα που ώθησαν τις Acciona και Cubico να εισέλθουν στη αγορά της Ελλάδας; Ποιες είναι γενικότερα οι στρατηγικές των μεγάλων εταιριών/ομίλων για επενδύσεις στην παγκόσμια αγορά;
- iv. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν την Acciona να αποσυρθεί από την Ελλάδα; Ποιες προκλήσεις αντιμετώπισε και οδήγησαν σε αυτή την απόφαση;
- v. Ποιον ρόλο διαδραμάτισε ενδεχομένως το προσωπικό κοινωνικό κεφάλαιο εμπλεκόμενων στελεχών ή άλλων δρώντων στις προαναφερόμενες διαδικασίες;
- vi. Ποια η θέση (υπέρ ή κατά) άλλων φορέων και ομάδων (περιβαλλοντικές οργανώσεις, τοπικά κινήματα, ΟΤΑ κ.λπ.) στο ζήτημα της εγκατάστασης και λειτουργίας του Αιολικού πάρκου Παναχαϊκού;

3. Σχεδιασμός και διεξαγωγή των συνεντεύξεων

3α. Η επιλογή των ερωτώμενων και η διεξαγωγή των συνεντεύξεων

Για την ανάπτυξη μιας πλούσιας περιγραφής της επιλεγμένης μελέτης περίπτωσης και τη διερεύνηση των ερωτημάτων που προαναφέρθηκαν, συγκεντρώθηκαν: α) δευτερογενές υλικό από άρθρα εφημερίδων και δημοσιοποιημένα έγγραφα εταιριών και β) πρωτογενή ποιοτικά δεδομένα μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων με πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες που σχετίζονται με τη μελέτη περίπτωσης και τα γειτονικά επενδυτικά σχέδια.

Σε τρεις περιπτώσεις που αφορούσαν αντιδράσεις της κοινωνίας πολιτών στην ανάπτυξη ΑΣΠΗΕ, εφαρμόστηκε επίσης και η μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης: i) συμμετοχή σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας κατοίκων και τοπικών φορέων για την παύση της αδειοδοτικής διαδικασίας επενδυτικού έργου στα όρια του Δήμου Ερυμάνθου, ii) συμμετοχή σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας κατά την σύσκεψη της Περιβαλλοντικής Επιτροπής της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας για την γνωμοδότηση συγκεκριμένου επενδυτικού έργου (Σκιαδοβούνι), και iii) συμμετοχή σε εκδήλωση ενημέρωσης/συζήτησης από άτυπη οργάνωση αντιτιθέμενη στην ανάπτυξη βιομηχανικών ΑΣΠΗΕ στην Αθήνα.

Διεξήχθησαν συνολικά 10 συνεντεύξεις με ερωτώμενους οι οποίοι επιλέχθηκαν μέσα από μια «θεωρητική δειγματοληψία» (Babbie 2011, σ. 291)⁶. Κατά την διάρκεια της έρευνας πεδίου, διακρίναμε συνολικά 6 σημαντικές κατηγορίες φορέων από τις οποίες θα μπορούσαν να αντληθούν υποκείμενα για συμμετοχή στις συνεντεύξεις. Αυτές είναι οι ακόλουθες: i) εταιρείες, ii) επιστημονικοί, επαγγελματικοί και ρυθμιστικοί φορείς, iii) περιβαλλοντικές οργανώσεις, iv) τοπική κοινωνία, v) τοπική αυτοδιοίκηση και φορείς πολιτικής vi) πανεπιστήμια. Εντοπίστηκαν και άλλες κατηγορίες φορέων που σχετίζονται με το πεδίο της αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα, όμως κρίθηκαν δευτερεύουσες για την μελέτη αυτή και δεν αποτέλεσαν δεξαμενή προσέλκυσης συμμετεχόντων στις συνεντεύξεις (τέτοιοι φορείς είναι

⁶ Εν προκειμένω, ο Babbie σημειώνει ότι «η δειγματοληψία των υποκειμένων μπορεί να εξελίσσεται καθώς αποσαφηνίζεται η δομή της υπό μελέτη κατάστασης και κάποιιοι τύποι υποκειμένων φαίνονται πιο κομβικοί για την κατανόηση» (Babbie 2011, σ. 291).

π.χ. εταιρείες που κατασκευάζουν ανεμογεννήτριες και εταιρείες παροχής νομικών και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών). Ο πίνακας Β3, παρουσιάζει τις συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν για τη μελέτη της περίπτωσης του Αιολικού Πάρκου Παναχαϊκού, καθώς και για την κατανόηση ευρύτερων όψεων της λειτουργίας της αγοράς αιολικής ενέργειας. Η ερευνητική ομάδα του SOCINVEST επιδίωξε επίσης, χωρίς επιτυχία, να πραγματοποιήσει συνεντεύξεις με ακόμη τρία στελέχη εταιρειών αιολικής ενέργειας και τρεις βουλευτές. Συνολικά, προσεγγίστηκαν 16 φορείς, εκ των οποίων 10 ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση για συμμετοχή στις συνεντεύξεις.

Πίνακας Β3. Οι συνεντεύξεις (n=11) για τη μελέτη του Αιολικού Πάρκου Παναχαϊκού

Ιδιότητα	Οργανισμός	Ημερομηνία διεξαγωγής
Πανεπιστημιακός	Πανεπιστήμιο Πατρών	7/10/2021*
Γενικός Διευθυντής	ΕΛΕΤΑΕΝ	7/1/2022*, 18/7/2021*
Πανεπιστημιακός	Πανεπιστήμιο Πατρών	3/2/2022*
Μέλος	Τοπικό κίνημα	10/2/2022
Μέλος	Τοπικό κίνημα	18/2/2022
Περιφερειακός σύμβουλος	Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	22/2/2022*
Βουλευτής	ΚΚΕ	24/2/2022*
Δήμαρχος	Δήμος Ευρυμάνθου	22/3/2022*
Στέλεχος	Green Tank	3/5/2022*
Στέλεχος	Καλλιστώ	25/5/2022*

* Συνεντεύξεις οι οποίες διεξήχθησαν μέσω λογισμικού βιντεοτηλεφωνίας (zoom).

Σε ό,τι αφορά τα πολιτικά πρόσωπα, η ερευνητική ομάδα προσέγγισε βουλευτές που είχαν εμπλακεί ενεργά σε ζητήματα που σχετίζονται με την αδειοδότηση προτεινόμενων επενδυτικών έργων ΑΣΠΗΕ στην περιοχή της Αχαΐας. Η εμπλοκή τους έγκειται σε παρεμβάσεις μέσω επερωτήσεων στην Βουλή ή/και στην παρουσία/συμμετοχή τους σε σχετικές συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας. Επίσης, να διευκρινιστεί ότι με τους βουλευτές από τα κόμματα της Νέας Δημοκρατίας και του Μέγα25 κατέστη εφικτή η επικοινωνία (δηλαδή υπήρξε ανταπόκριση), όμως δεν διενεργήθηκε συνέντευξη (με την αιτιολογία είτε της αδυναμίας παροχής περισσότερων πληροφοριών, είτε της αδυναμίας εύρεσης χρόνου για την συμμετοχή στη συνέντευξη από την πλευρά του βουλευτή).

Ιδιαίτερο πρόβλημα αντιμετώπισε η ερευνητική ομάδα στην επικοινωνία με τις ξένες επενδυτικές εταιρείες που σχετίζονται με την παρούσα περίπτωση μελέτης. Και στις τρεις περιπτώσεις κατέστη ανέφικτο να βρεθούν στοιχεία επικοινωνίας με εκπροσώπους των εταιρειών στην Ελλάδα και ήταν μονόδρομος η επικοινωνία μέσω των γενικών δελτίων επικοινωνίας (contact forms) στις επίσημες ιστοσελίδες τους ή/και ηλεκτρονικής αλληλογραφίας στις (γενικές) διευθύνσεις πληροφοριών (τύπου info@domain.com) και επικοινωνίας (π.χ. press@domain.com). Αυτός ο τρόπος επικοινωνίας, δυστυχώς δεν ευδοκίμησε και δεν υπήρξε ανταπόκριση στις προσκλήσεις μας.

Η αρχική επικοινωνία με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες έγινε κυρίως μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και δευτερευόντως μέσω τηλεφώνου. Η πλειοψηφία των συνεντεύξεων (8 από 10) διενεργήθηκαν διαδικτυακά, ενώ δύο πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης. Οι 7 από τις συνεντεύξεις διεξήχθησαν κατά τους πρώτους τρεις μήνες του 2022, ενώ μία διεξήχθη τον Οκτώβριο του 2021 και δύο τον Μάιο του 2022. Οι συνεντεύξεις είχαν μέσο όρο διάρκειας μιάμιση ώρα.

Πριν από κάθε συνέντευξη, η ομάδα έργου έστειλε το έντυπο ενημέρωσης του ερευνητικού έργου που περιελάμβανε σημαντικές πληροφορίες για την έρευνα (σκοπός έρευνας, τρόπος συμμετοχής, επεξεργασία δεδομένων) και τα δικαιώματα των συμμετεχόντων, καθώς και μια φόρμα συγκατάθεσης προς υπογραφή. Τα έντυπα αυτά παρατίθενται στο Σουλιώτης κ.α. 2020.

3β. Σχεδιασμός του πρωτοκόλλου των συνεντεύξεων

Ο σχεδιασμός των συνεντεύξεων για τη μελέτη της περίπτωσης του Αιολικού Πάρκου Παναχαϊκού ακολούθησε την ίδια λογική με αυτή της μελέτης της περίπτωσης του λιμανιού του Πειραιά (βλ. Α` Μέρος, ενότητα 3β). Οι συνεντεύξεις ήταν ημι-δομημένες και οι ερωτήσεις επιλέχθηκαν βάσει των γενικών ερευνητικών ερωτημάτων του ΠΕ5 και της έρευνας γραφείου που προηγήθηκε της έρευνας πεδίου. Οι ερωτήσεις αφορούσαν τρεις ευρείες θεματικές: α) τις στρατηγικές των ξένων και εγχώριων επενδυτών, β) τον ρόλο των κρατικών φορέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης στην υλοποίηση της επένδυσης, και γ) την εμπλοκή της κοινωνίας πολιτών. Οι ερωτήσεις προσαρμόστηκαν ανάλογα με την ιδιότητα του ερωτώμενου (εταιρικό στέλεχος, πολιτικό πρόσωπο, μέλος περιβαλλοντικών οργανώσεων, μέλος τοπικής κίνησης, ειδικός).

Ενδεικτικά, παραθέτουμε στη συνέχεια δύο οδηγούς συνέντευξης: ο πρώτος αφορά στη συνέντευξη με μέλος του φορέα συλλογικής εκπροσώπησης των εταιρειών αιολικής ενέργειας και ο δεύτερος αφορά συνέντευξη με μέλος τοπικής κίνησης η οποία αντιτίθεται στην εγκατάσταση αιολικών πάρκων.

Ο πρώτος οδηγός περιέχει γενικές ερωτήσεις για τη λειτουργία της αγοράς αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα. Η γενική αυτή συζήτηση είναι πολύ σημαντική για την κατανόηση του γενικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται μια περίπτωση όπως αυτή του Αιολικού Πάρκου Παναχαϊκού. Η ερώτηση 1 αφορά τη διαδρομή του ερωτώμενου (οι σχετικές πληροφορίες είναι πολύ σημαντικές για την κατανόηση της οπτικής του γωνίας). Η ερώτηση 2 εξετάζει τα μείζονα ζητήματα της αγοράς, από την πλευρά των επενδυτών. Οι ερωτήσεις 3 και 4 εξετάζουν τη σχέση εγχώριων και ξένων επενδυτών. Η ερώτηση 5 ζητάει από τον ερωτώμενο να προσδιορίσει τους φορείς-κλειδιά για την αγορά αιολικής ενέργειας. Η ερώτηση 6 ζητάει από τον ερωτώμενο μια συνολική αποτίμηση του κόστους/οφέλους της αιολικής ενέργειας.

Η ερώτηση 7 εξετάζει την οπτική γωνία των επενδυτών σε ό,τι αφορά τις αντιδράσεις της κοινωνίας πολιτών στα αιολικά πάρκα.

Ο δεύτερος οδηγός εξετάζει τη δράση των τοπικών κινήσεων που αντιτίθενται στην κατασκευή αιολικών πάρκων στη βορειοδυτική Πελοπόννησο. Η ερώτηση 1 αφορά μια γενική παρουσίαση της κίνησης. Οι ερωτήσεις 2-7 εξετάζουν τα αιτήματα, το ρεπερτόριο δράσης και τις σχέσεις της τοπικής κίνησης με άλλους φορείς και θεσμούς, περιλαμβανομένων των επενδυτών. Η ερώτηση 8 ζητάει από τον ερωτώμενο μια γενική τοποθέτηση σχετικά με τις ΑΠΕ, προκειμένου να διερευνηθεί ποια είναι η σχέση ανάμεσα στη στάση που τηρεί η τοπική κίνηση για τα αιολικά πάρκα στην περιοχή της και στις γενικές αντιλήψεις της αναφορικά με τις ΑΠΕ. Η ερώτηση 9 επικεντρώνεται στο προφίλ του ερωτώμενου.

Οδηγός συνέντευξης με εκπρόσωπο των επενδυτών για την αγορά αιολικής ενέργειας

1. Πείτε μας λίγα λόγια για εσάς
 - εκπαιδευτικό/επαγγελματικό προφίλ
 - ένταξη στην εταιρεία/οργανισμό/φορέα που εκπροσωπείτε
2. Πώς θα σχολιάζατε το τοπίο της αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα; Ποιες είναι οι προτεραιότητες για την αγορά αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα σήμερα (τιμολόγηση, ενοποίηση ευρωπαϊκής αγοράς, χωροθέτηση κ.λπ.).
3. Ποιοι είναι οι λόγοι που ωθούν έναν ξένο επενδυτή να εισέλθει στην Ελληνική αγορά των ΑΠΕ και ειδικότερα της αιολικής ενέργειας;
4. Ποιοι είναι οι λόγοι που ωθούν ελληνικές εταιρείες να αναζητήσουν ή/και να δεχτούν ξένες επενδύσεις;
5. Ποιοι φορείς θεωρείτε ότι διαδραματίζουν το σημαντικότερο ρόλο στη διαδικασία υλοποίησης μιας επένδυσης σε αιολική ενέργεια (π.χ. κυβέρνηση, κρατικοί οργανισμοί, τοπική αυτοδιοίκηση, επαγγελματικοί φορείς);
6. Μπορείτε να μας περιγράψετε τα σημαντικότερα οφέλη, αλλά και τις αρνητικές επιπτώσεις που φέρει μία επένδυση για ένα αιολικό πάρκο, τόσο στις περιοχές που γειτνιάζουν με το πάρκο (οικισμοί και Δήμοι), όσο και στην ελληνική οικονομία γενικότερα;
7. Παρατηρείται ένα κύμα αντιδράσεων μέρους της κοινωνίας σχετικά με την τοποθέτηση αιολικών πάρκων. Που νομίζεται ότι οφείλετε αυτό; Με ποιον τρόπο μπορεί να επηρεαστεί ο χαρακτήρας μιας επένδυσης από τις κινητοποιήσεις τοπικών φορέων και συλλογικοτήτων;

Οδηγός συνέντευξης με εκπρόσωπο τοπικής κίνησης

1. Πείτε μας λίγα λόγια για το [όνομα τοπικής κίνησης]. Πότε και πώς προέκυψε η ανάγκη για την σύστασή της; Ποιους/ες εκπροσωπεί; Πόσα μέλη απαριθμεί και ποια είναι τα προφίλ των μελών;
2. Ποια είναι τα κύρια αιτήματα του [όνομα τοπικής κίνησης] αυτή τη στιγμή;
3. Ποιες είναι οι δράσεις του [όνομα τοπικής κίνησης]; Με ποιους τρόπους προωθούνται τα αιτήματα αυτά;

4. Με ποιους άλλους φορείς ή οργανώσεις (τυπικές ή άτυπες, π.χ. άλλα και συνδικαλιστικές οργανώσεις, τοπικά κινήματα, άλλες οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών) συνεργάζεται;
5. Σε ποιο βαθμό έχει καταστεί δυνατό να μεταφέρετε τα αιτήματά σας στους επενδυτές; Υπάρχουν διάλογοι επικοινωνίας μαζί τους;
6. Πώς θα κρίνατε τη στάση της τοπικής αυτοδιοίκησης (Περιφέρεια, Δήμος) και των τοπικών βουλευτών σχετικά με τη δημιουργία και λειτουργία αιολικών πάρκων στο Παναχαϊκό;
7. Ποιες είναι οι κύριες δυσκολίες ή τα εμπόδια που αντιμετωπίζετε στον αγώνα σας;
8. Ποια είναι η άποψή σας για τη γενικότερη χρήση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την παραγωγή ηλεκτρισμού στην Ελλάδα; Ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη και οι κίνδυνοι που συνδέονται μαζί τους;
9. Πείτε μας λίγα λόγια για εσάς. Πως προέκυψε η συμμετοχή σας σε αυτή τη συλλογικότητα;

4. Προκαταρκτική ανάλυση της περίπτωσης του Αιολικού πάρκου Παναχαϊκού

4α. Το «Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού»

Το «Αιολικό πάρκο Παναχαϊκού» είναι εγκατεστημένο στην κορυφογραμμή του όρους Παναχαϊκού, σε μικρή σχετικά απόσταση από την Πάτρα στον Νομό Αχαΐας. Πρόκειται για σύμπλεγμα πάρκων το οποίο αποτελείται από δύο επιμέρους αιολικά πάρκα με την ονομασία «Παναχαϊκό Ι» (το οποίο βρίσκεται στην τοποθεσία Τρανή Ρίζα-Βρωμονέρι-Σκατζοχέρι) και «Παναχαϊκό ΙΙ» (το οποίο βρίσκεται στην τοποθεσία Βουνογιώργης), και στα οποία λειτουργούν αθροιστικά 57 ανεμογεννήτριες συνολικής μέγιστης ισχύος 48,45MW.

Η εγκατάσταση και λειτουργία των δύο αυτών πάρκων έγινε σταδιακά. Στις 15 Ιουλίου 2006 πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια του «Παναχαϊκού Ι», το οποίο αποτελούσε την εποχή εκείνη το μεγαλύτερο ενιαίο αιολικό πάρκο στην Ελλάδα (Κανίστρας 2006) και μια από τις μεγαλύτερες επενδύσεις σε ΑΠΕ (Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας) στην χώρα (Παπανδρέου 2021). Το ύψος της επένδυσης εκτιμάται ότι έφθασε τα 41 εκατομμύρια ευρώ (Κανίστρας 2006) και φέρεται να έχει χρηματοδοτηθεί από το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ 2000-2006) του υπουργείου Ανάπτυξης⁷. Σύμφωνα με άρθρο του Ριζοσπάστη, το πάρκο αυτό δημιουργήθηκε σε δημόσια δασική έκταση και ως εκ τούτου καταβλήθηκαν «στο Ελληνικό Δημόσιο 143.032,82 ευρώ ως αντάλλαγμα χρήσης της συγκεκριμένης έκτασης»⁸.

Το «Παναχαϊκό Ι» ολοκληρώθηκε σε 8 μήνες (Κανίστρας, 2006) και περιλαμβάνει 41 ανεμογεννήτριες. Στα εγκαίνια του «Παναχαϊκού Ι» παρέστη ο τότε ο υπουργός Ανάπτυξης Δημήτρης Σιούφας, ο οποίος σε δήλωσή του χαρακτήρισε τις επενδύσεις για παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ ως μια «εξαιρετική ευκαιρία» και ένα «βασικό εργαλείο για την επίτευξη του εθνικού στόχου της απεξάρτησης από το πετρέλαιο» (Κανίστρας 2006). Η λειτουργία του αιολικού πάρκου «Παναχαϊκό ΙΙ» ολοκληρώθηκε το 2009, με την εγκατάσταση 16 επιπλέον ανεμογεννητριών.

⁷ Βλ. <https://www.energia.gr/article/10951/egkainiasthke-aioliko-parko-sthn-ahaia-17072006>. Η εφημερίδα Πατρίς σε άρθρο της (03/08/2006) επιβεβαιώνει την ένταξη του έργου αυτού με προϋπολογισμό 3.550.000€ στον Γ' ΠΚΣ (ΕΠΑΝ), <https://archive.patris.gr/articles/91156>

⁸ <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=5442151>

Μόλις το 2019 το σύμπλεγμα επτά αιολικών πάρκων της Enel Green Power στον Καφηρέα με συνολικά 67 ανεμογεννήτριες και μέγιστη ισχύ 154MW ξεπέρασε σε δυναμικότητα το «Αιολικό πάρκο Παναχαϊκού», λαμβάνοντας πλέον τον χαρακτηρισμό του μεγαλύτερου αιολικού πάρκου στην Ελλάδα.

Κάτοχος των αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από τον αρμόδιο φορέα (Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας – ΡΑΕ) για τα δύο αυτά αιολικά πάρκα είναι η εταιρεία ειδικού σκοπού με την επωνυμία «Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ», η μετοχική σύνθεση της οποίας από τη σύστασή της το 2002 μέχρι σήμερα έχει υποστεί αρκετές και ενδιαφέρουσες αλλαγές. Συγκεκριμένα, όπως θα αναπτυχθεί στη συνέχεια, η εταιρεία ξεκίνησε ως μονοπρόσωπη ανώνυμη εταιρεία ελληνικών συμφερόντων, ενώ μετέπειτα έγινε μέτοχος η ισπανική εταιρεία Cesa. Το 2006, όταν ξεκίνησε η κατασκευή του αιολικού πάρκου, μέτοχος κατέστη ο μεγάλος ισπανικός όμιλος Acciona (ουσιαστικά εκείνη την περίοδο ξεκίνησε και η κατασκευή των εγκαταστάσεων του πάρκου «Παναχαϊκό Ι»). Ακολούθησε απορρόφηση του μετοχικού κεφαλαίου της Acciona από την ελληνικών συμφερόντων ENOPA ΑΕ (θυγατρική της ENTEKA ΑΕ), η οποία το καλοκαίρι του 2021 πούλησε το μετοχικό μερίδιό της στην канаδικών συμφερόντων Cubico. Η Cubico απέκτησε το 100% των μετοχών της «Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ», η οποία έκτοτε μετονομάστηκε σε «Αιολική Παναχαϊκού Μονοπρόσωπη ΑΕ».

4β. Άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ΑΠΕ στην Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας
Σύμφωνα με την (επικαιροποιημένη τον Αύγουστο του 2021) λίστα της ΡΑΕ όπως είναι αναρτημένη σε ιστοσελίδα του φορέα⁹, στην Περιφερειακή ενότητα Αχαΐας υπάρχουν αυτή τη στιγμή σε ισχύ 80 συνολικά άδειες παραγωγής/βεβαιώσεις παραγωγού ηλεκτρικής ενέργειας ΑΠΕ, εκ των οποίων οι 29 αφορούν την αιολική τεχνολογία, ενώ οι υπόλοιπες συμπεριλαμβάνουν λοιπές τεχνολογίες (βιομάζα, φωτοβολταϊκά και Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα – ΜΥΗΕ)¹⁰.

Ανάμεσα στις 29 αυτές άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, συγκαταλέγονται και οι δύο άδειες της εταιρείας «Αιολική Παναχαϊκού Α.Ε.» (με ΑΡ. Μητρώου Αδειών ΡΑΕ 00372 ΚΑΙ 00811 και μέγιστη ισχύ 34,85MW και 13,6MW αντίστοιχα) στις τοποθεσίες Τρανή Ρίζα-Βρωμονέρι-Σκατζοχέρι και Βουνογιώργης. Αμφότερες οι δύο αυτές τοποθεσίες βρίσκονται μέσα στα όρια του Δήμου Πατρέων, με την πρώτη τοποθεσία να εμπίπτει στη Δημοτική Ενότητα Ρίου και τη δεύτερη στη Δημοτική Ενότητα Πατρέων. Τα δύο αιολικά πάρκα είναι σε λειτουργία και ενίοτε αναφέρονται ως ένα πάρκο, το Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού.

Σχετικά με την παρούσα μελέτη περίπτωσης, μέσα στο 2010 έχουν εκδοθεί ακόμη τρεις άδειες από άλλες δύο εταιρίες με τις ονομασίες «Αιολικό Παναχαϊκού ΙΙΙ» και «Αιολικό Παναχαϊκού ΙV» συνολικής μέγιστης ισχύος 87MW, οι οποίες όμως εμπίπτουν στους Δήμους Αιγιαλείας και Ερυμάνθου (αλλά όπως θα συζητηθεί μετέπειτα ανήκουν στον ίδιο όμιλο εταιριών, την ENTEKA).

Αξίζει να σημειωθεί ότι εντός της Περιφερειακής ενότητας Αχαΐας, μπορούμε να εντοπίσουμε μια άδεια παραγωγής μέγιστης ισχύος 18,9 MW στην θέση Λίθος της Δημοτικής Ενότητας Καλαβρύτων, η οποία έχει εκδοθεί στην Enel Green Power Hellas A.E., θυγατρική του

⁹ Βλ. <https://www.rae.gr/%ce%ac%ce%b4%ce%b5%ce%b9%ce%b5%cf%82-%ce%b1%cf%80%ce%b5/>.

¹⁰ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι άδειες δεν συνεπάγονται και την λειτουργία των αντίστοιχων αιολικών σταθμών.

μεγάλου ιταλικού πολυεθνικού ομίλου Enel (Ente nazionale per l'energia elettrica¹¹). Η άδεια παραγωγής εκδόθηκε το 2004 και η μονάδα αυτή βρίσκεται κανονικά σε λειτουργία. Επίσης, πίσω από την άδεια παραγωγής στην εταιρεία «Ρόκας Αιολική Πελοπόννησος I ABBE», βρίσκεται η Iberdrola, ο μεγαλύτερος ισπανικός όμιλος ΑΠΕ στον οποίο ανήκει ο όμιλος Ρόκα από το 2007 (Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μαδρίτη 2021). Τέλος, ενδιαφέρον ίσως παρουσιάζουν και οι τέσσερις άδειες παραγωγής συνολικής μέγιστης ισχύος 17,9MW που έχουν εκδοθεί για την ενεργειακή κοινότητα WESTCO πρόσφατα (2020 και 2021) για περιοχές εντός των Δήμων Πατρέων και Ερινεού. Στη περίπτωση αυτή, μάλλον έχουν εκδοθεί μόνο οι άδειες χωρίς ακόμα να έχει κατασκευαστεί κάποια μονάδα παραγωγής.

Στην επόμενη σελίδα παρουσιάζεται πίνακας με τις άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μέσω αιολικής τεχνολογίας της ΡΑΕ για την Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας.

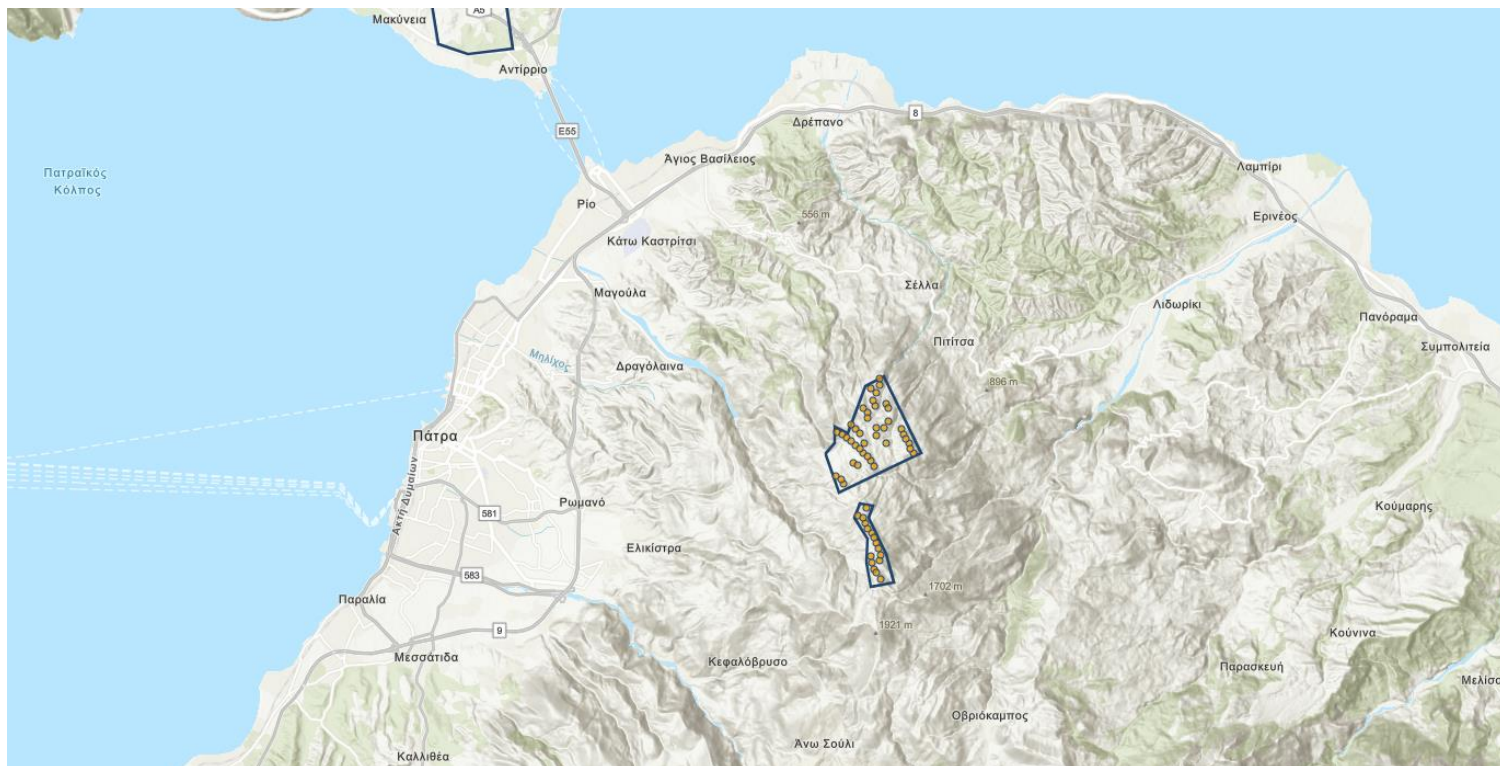
¹¹ Πρώην δημόσια επιχείρηση Ηλεκτρισμού της Ιταλίας η οποία ιδιωτικοποιήθηκε το 1999.

Πίνακας Β4. Άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μέσω αιολικής τεχνολογίας της ΡΑΕ για την Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας

ΙΣΧΥΟΥΣΕΣ ΑΔΕΙΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ/ΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΥ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΕΡΓΩΝ Α.Π.Ε. & Σ.Η.Θ.Υ.Α (ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2021)											
ΑΙΤΗΣΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΑΡ. ΜΗΤΡΩΟΥ ΑΔΕΙΩΝ ΡΑΕ	ΑΡ. ΒΕΒΑΙΩΣΗΣ ΡΑΕ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΚΔ. ΑΔ.ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΛΗΞΗΣ ΑΔ.ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΘΕΣΗ	ΜΕΓΙΣΤΗ ΙΣΧΥΣ (MW)
244	19/02/01	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	ΑΔ-00285		24/1/2002	24/1/2027	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	ΦΑΡΡΩΝ	ΠΑΝΩ ΒΡΥΣΗ	2
Γ-00100	07/12/01	ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟΥ ΑΕ	ΑΔ-00372		19/11/2002	19/11/2027	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ	ΡΙΟΥ	ΤΡΑΝΗ ΡΙΖΑ - ΒΡΩΜΟΝΕΡΙ - ΣΚΑΝΤΖΑ	34,85
Γ-00132	11/02/02	ENEL GREEN POWER HELLAS ΑΕ	ΑΔ-00649		10/2/2004	28/5/2040	ΑΧΑΪΑΣ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΛΙΘΟΣ	18,9
Γ-00289	24/07/02	WIND SHARE ΜΕΠΕ	ΑΔ-00652		4/3/2004	4/3/2029	ΑΧΑΪΑΣ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΣΚΕΠΑΣΤΟ	20,7
Γ-00752	22/06/04	ΤΣΙΡΙΦΙ ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΕΠΕ	ΑΔ-00779		31/1/2005	31/1/2030	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	ΦΑΡΡΩΝ	ΤΣΙΡΙΦΙ	6
Γ-00505	12/05/03	ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟΥ ΑΕ	ΑΔ-00811		8/6/2005	8/6/2030	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ	ΠΑΤΡΕΩΝ	ΒΟΥΝΟΓΙΩΡΓΗΣ	13,6
Γ-00454	04/04/03	ΣΤΡΟΓΓΥΛΟ ΒΟΥΝΟ ΕΡΙΝΕΟΥ ΚΑΙ ΠΑΤΡΩΝ ΑΧΑΪΑΣ ΑΙΟΛΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΝΩΝΥΜΗ	ΑΔ-00848		6/9/2005	6/9/2030	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ - ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ & ΕΡΙΝΕΟΥ	ΣΤΡΟΓΓΥΛΟ ΒΟΥΝΟ	30,6
Γ-00954	05/05/05	ΗΛΕΚΤΡΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ ΟΕ	ΑΔ-00920		14/4/2006	14/4/2021	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	ΦΑΡΡΩΝ	ΜΑΚΡΙΑ ΛΑΚΚΑ	0,8
Γ-01072	13/07/05	ΑΙΟΛΙΚΟ ΡΟΥΣΚΙΟ ΑΕ	ΑΔ-00983		16/10/2006	16/10/2021	ΑΧΑΪΑΣ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ - ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ - ΔΙΠΡΟΥΣΚΙΟ	ΡΟΥΣΚΙΟ	8
Γ-01134	13/09/05	ΡΟΚΑΣ ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ Ι ΑΒΕΕ	ΑΔ-01000		16/10/2006	16/10/2021	ΑΧΑΪΑΣ - ΗΛΕΙΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ - ΑΡΧΑΪΑΣ	ΤΡΙΤΑΙΑΣ - ΛΑΣΙΩΝ	ΛΕΙΨΟΥΤΑ - ΣΚΙΑΔΟΒΟΥΝΙ	32
Γ-01139	15/09/05	ΑΙΟΛΙΚΗ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ	ΑΔ-01027		27/10/2006	27/10/2031	ΑΧΑΪΑΣ - ΗΛΕΙΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ - ΑΡΧΑΪΑΣ	ΤΡΙΤΑΙΑΣ - ΛΑΣΙΩΝ	ΣΚΙΑΔΟΒΟΥΝΙ Ι	37,8
Γ-01341	31/01/06	ΚΡΙΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ - ΒΛΑΣΤΑΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΟΕ. (ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΧΑΪΑΣ ΟΕ)	ΑΔ-01099		22/5/2008	22/5/2033	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ - ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	ΜΕΣΣΑΤΙΔΑΣ ΚΑΙ ΦΑΡΡΩΝ	ΜΑΛΙΘΑΝΑ - ΒΟΥΝΟΚΑΣΤΡΟ	4
Γ-01331	26/01/06	ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟΥ ΙΙ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΕ	ΑΔ-01713		29/9/2010	29/9/2035	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ ΚΑΙ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ ΚΑΙ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΒΟΥΝΟ ΟΡΝΙΘΟΚΑΘΙΣΜΑ - ΜΠΟΥΧΟΝΙ	33
Γ-02264	11/06/07	ΘΕΡΜΗΣ ΑΕ	ΑΔ-01732		29/9/2010	29/9/2035	ΑΧΑΪΑΣ	ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΕΡΙΝΕΟΥ	ΜΠΑΛΙΖΑ	7,65
Γ-01315	18/01/06	ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟΥ ΙΙΙ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΕ	ΑΔ-01784		29/9/2010	29/9/2035	ΑΧΑΪΑΣ	ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	ΕΡΙΝΕΟΥ, ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	ΠΛΑΚΟΥΤΣΟΒΟΥΝΟ - ΜΑΛΟΥΡΑ - ΚΟΙΛΑ	39
Γ-01672	30/06/06	ΚΑΤΣΑΤΗΣ ΜΕΠΕ	ΑΔ-01988		7/10/2010	7/10/2035	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	ΦΑΡΡΩΝ	ΤΣΙΡΙΦΙ - ΜΕΓΑΛΑ ΔΕΝΤΡΑ - ΚΑΡΠΕΤΑ	11,5
Γ-03088	10/12/07	ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΟΦΟΥ - ΣΥΝΕΤΑΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ Γ	ΑΔ-01991		7/10/2010	7/10/2035	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ	ΡΙΟΥ	ΛΟΦΟΣ	6
Γ-03090	10/12/07	ΚΥΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	ΑΔ-01992		7/10/2010	7/10/2035	ΑΧΑΪΑΣ	ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΕΡΙΝΕΟΥ	ΜΕΝΕΛΟΥ	24
Γ-03091	10/12/07	ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΟΦΟΥ - ΣΥΝΕΤΑΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ Γ	ΑΔ-01993		7/10/2010	7/10/2035	ΑΧΑΪΑΣ	ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΕΡΙΝΕΟΥ	ΜΟΝΟΧΕΡΙΑ	6
Γ-01621	20/06/06	Σ.Ν.Ι. ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΛΙΒΑΔΙΑ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΑΔ-03462		18/12/2014	18/12/2039	ΑΧΑΪΑΣ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΛΙΒΑΔΙΑ	4
Γ-01225	18/11/05	CITY ELECTRIC Α.Ε. ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (Δ.Τ. CITY ELECTRIC ΑΕ)	ΑΔ-03514		15/10/2015	15/10/2040	ΑΧΑΪΑΣ	ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ - ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	ΠΑΠΑΡΙΤΣΑ	25,5
Γ-03379	03/04/08	Ν.ΑΝΤΩΝΙΟΥ-Π.ΚΟΝΟΡΤΑΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. (δ.τ. ΤΥΦΩΕΑΣ)	ΑΔ-03557		8/9/2016	8/9/2041	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ	ΡΙΟΥ	ΑΡΤΕΜΕΣ	0,8
Γ-03649	10/10/08	ΑΙΟΛΙΚΗ ΛΙΡΑ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ	ΑΔ-03671		21/6/2018	21/6/2043	ΑΧΑΪΑΣ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ - ΔΡΙΜΩΝΑΣ - ΚΟΥΡΠΕΤΑ	44
Γ-01331	26/01/06	ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟΥ ΙΙ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΕ	ΑΔ-04354		29/9/2010	29/9/2035	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ ΚΑΙ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ ΚΑΙ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	ΜΠΑΡΜΠΑΣ	15
Γ-011855	20/12/2020	WEST CO ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	ΑΔ-07365	ΒΕΒ-2365	23/04/2021	23/04/2046	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ	ΡΙΟΥ	ΠΥΡΓΟΣ	5
Γ-011466	17/12/2020	WEST CO ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	ΑΔ-08467	ΒΕΒ-3467	17/05/2021	17/05/2046	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΤΡΕΩΝ	ΡΙΟΥ	ΠΥΡΓΟΣ - ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΙ	0,9
Γ-012609	10/02/2021	WEST CO ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	ΑΔ-08656	ΒΕΒ-4049	28/06/2021	28/06/2046	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΙΝΕΟΥ	ΕΡΙΝΕΟΥ	ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΑ 1	6
Γ-012610	10/02/2021	WEST CO ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	ΑΔ-08657	ΒΕΒ-4050	28/06/2021	28/06/2046	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΙΝΕΟΥ, ΠΑΤΡΕΩΝ	ΕΡΙΝΕΟΥ, ΡΙΟΥ	ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΑ 2	4
Γ-012611	10/02/2021	WEST CO ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	ΑΔ-08658	ΒΕΒ-4051	28/06/2021	28/06/2046	ΑΧΑΪΑΣ	ΕΡΙΝΕΟΥ	ΕΡΙΝΕΟΥ	ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΑ 3	2

Πηγή: ΡΑΕ (Αρχείο μητρώου βεβαιώσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, <https://www.rae.gr/adeies-ape/>), ίδια επεξεργασία

Χάρτης Β1. ΑΣΠΗΕ σε λειτουργία (στις 16-05-2022) από την Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ

Πηγή: γεωπληροφοριακός χάρτης της ΕΛΕΤΑΕΝ

<https://eletaen.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=875b7ea838cf4fe6a937c4be90fa8edd&extent=2070592.4486%2C4027438.181%2C3489263.6>

4γ. Εμπλεκόμενες εταιρείες και ιστορικό

Στην ενότητα αυτή παρακολουθούμε τις μεταβολές της μετοχικής σύνθεσης της εταιρείας ειδικού σκοπού (Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ) η οποία διαχειρίζεται το Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού και παρουσιάζουμε τις εμπλεκόμενες εταιρείες. Οι μεταβολές αυτές αποτελούν μια αρκετά περίπλοκη διαδικασία, η πλήρης τεκμηρίωση της οποίας είναι δύσκολη. Η – κατά το δυνατό – καταγραφή της είναι, ωστόσο, πολύτιμη καθώς φωτίζει τις επιχειρηματικές πρακτικές που σχετίζονται με την κατασκευή των αιολικών πάρκων και την προσέλκυση ξένων επενδυτών. Το υλικό στο οποίο στηρίζεται η ενότητα έχει αντληθεί από έρευνα στο αρχείο του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (ΓΕΜΗ) και περιλαμβάνει δημοσιεύματα σε εξειδικευμένες ιστοσελίδες και έντυπα. Η παρουσίαση θα αποφύγει τις ειδικές λεπτομέρειες και θα περιοριστεί σε πληροφορίες που έχουν ενδιαφέρον για τα ερευνητικά μας ερωτήματα.

Η σύσταση της Αιολικής Παναχαϊκού ΑΕ και η μετοχική σύνθεση τα πρώτα χρόνια

Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ

Πρόκειται για μια ειδικού σκοπού Ανώνυμη Εταιρεία με την επωνυμία ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟΥ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, και διακριτικό τίτλο ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟΥ ΜΑΕ (εφεξής στο κείμενο: Αιολική Παναχαϊκού) (εγγεγραμμένη στο ΓΕΜΗ με αρ. μητρ. 004835401000 και ημερομηνία σύστασης 31/05/2002).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΡΑΕ, η ημερομηνία υποβολής της πρώτης αίτησης για άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (αφορά την τοποθεσία Τρανή Ρίζα-Βρωμονέρι-Σκατζοχέρι) ήταν η 7^η Δεκεμβρίου 2001 (δηλ. πριν την αναγραφόμενη ημερομηνία σύστασης της εταιρείας στο ΓΕΜΗ). Η ημερομηνία έκδοσης της άδειας παραγωγής είναι η 19^η Νοεμβρίου 2002.

Η ημερομηνία υποβολής της δεύτερης αίτησης (αφορά την τοποθεσία Τρανή Ρίζα-Βουνογιώργης) για άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ήταν η 12^η Μαΐου 2003 και η αντίστοιχη ημερομηνία έκδοσης της άδειας παραγωγής είναι η 8^η Ιουνίου 2005.

Από την ίδρυση της Αιολικής Παναχαϊκού έως το 2004 μέτοχος της εταιρείας ήταν η ΕΝΤΕΚΑ ΑΕ, ενώ από το 2005 μέτοχος γίνεται επίσης η Cesa Hellas. Στη μετοχική της σύνθεση της Αιολικής Παναχαϊκού συναντούμε επίσης την Resel ΑΕ.

ΕΝΤΕΚΑ ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ

Πρόκειται για Ανώνυμη Εταιρεία με την επωνυμία ΕΝΤΕΚΑ ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ Ανώνυμος Εταιρεία Παραγωγής και Εμπορίας Ηλεκτρικής Ενέργειας», και διακριτικό τίτλο «ΕΝΤΕΚΑ ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ Α.Ε. (εγγεγραμμένη στο ΓΕΜΗ με αρ. μητρ. 003013501000 και ημερομηνία σύστασης 24/08/1998). Η ΕΝΤΕΚΑ ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ Α.Ε. είναι θυγατρική του ομίλου ΕΝΤΕΚΑ.

Η ΕΝΤΕΚΑ, η οποία ιδρύθηκε το 1985, φέρεται να είναι η παλαιότερη ελληνική εταιρεία στον χώρο της αιολικής ενέργειας και των ΑΠΕ γενικά¹². Ο όμιλος ΕΝΤΕΚΑ αποτελείται από την ΕΝΤΕΚΑ ΑΕ (εμπορία, εγκατάσταση και συντήρηση ανεμογεννητριών), την ΕΝΟΡΑ ΑΕ (μελέτες και ανάπτυξη αιολικών πάρκων και γενικότερα ενεργειακών έργων), την ΑΙΘΩΝ ΑΕ (επενδυτική και αναπτυξιακή εταιρεία φωτοβολταϊκών έργων) και την ΑΔΕΜΣΟ ΑΕ (επενδυτική και αναπτυξιακή εταιρεία αιολικών έργων) και άλλες εταιρείες ειδικού σκοπού/έργου¹³.

¹² Βλ. <https://www.energia.gr/article/126693/enteka-ae>.

¹³ Βλ. Περιοδικό Energyworld, 2012, τ. 36, σελ 44, <https://issuu.com/mediapath/docs/energyworld-36>.

Resel AE

Πρόκειται για Ανώνυμη Εταιρεία με την επωνυμία RESEL - Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας Ελλάδος Ανώνυμη Εταιρεία, και διακριτικό τίτλο RESEL AE (εγγεγραμμένη στο ΓΕΜΗ με αρ. μητρ. 059321004000 και ημερομηνία σύστασης 05/03/2010). Η συμμετοχή της Resel στην Αιολική Παναχαϊκό τεκμαίρεται από την ιστοσελίδα της εταιρείας¹⁴.

Cesa Hellas

Η Cesa Hellas Ανώνυμη Ενεργειακή και Επενδυτική Εταιρεία (θυγατρική της ισπανικής Cesa) ιδρύθηκε στη Ελλάδα στις 30/07/2004 από την ισπανική εταιρεία Corporación Eólica Cesa SA (70%), την Πιτούλης Α.Ε. (20%) και τον Βασίλειο Πιτούλη (10%) (Energyworld, 2012)¹⁵. Ο τελευταίος φαίνεται να ήταν πρόσωπο-κλειδί για την είσοδο της ισπανικής Cesa στην ελληνική αγορά¹⁶.

Η εξαγορά από την Acciona

Acciona

Τον Ιανουάριο του 2006, έτος κατά το οποίο εγκαινιάστηκε το Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού, ανακοινώθηκε η εξαγορά της Cesa από την Acciona, ισπανικό πολυεθνικό όμιλο κατασκευών και ενέργειας, ο οποίος εξειδικεύεται στη διαχείριση αιολικών πάρκων και την κατασκευή ανεμογεννητριών. Η Acciona απέκτησε την Cesa μέσω της εξαγοράς της εταιρείας Ceatesalas στην οποία ανήκει το 93,1 % των μετοχών της Cesa έναντι 973 εκατ. δολαρίων¹⁷. Με την εξαγορά αυτή η Acciona απέκτησε επενδυτικά και περιουσιακά στοιχεία ΑΠΕ στην Ελλάδα, μεταξύ άλλων χωρών όπως η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ουγγαρία¹⁸. Η Acciona και η Cesa ήταν οι πρώτες ισπανικές εταιρείες που επένδυσαν στην Ελλάδα στον τομέα των ΑΠΕ (Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μαδρίτη, 2021, σελ. 19).

Η θυγατρική της Acciona στην Ελλάδα ήταν η Ανώνυμη Εταιρεία με την επωνυμία ACCIONA Ανώνυμη Ενεργειακή & Επενδυτική Εταιρεία, και διακριτικό τίτλο ACCIONA ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΕ (εγγεγραμμένη στο ΓΕΜΗ με αρ. μητρ. 005867101000 και ημερομηνία σύστασης 02/08/2004).

Διευθύνων σύμβουλος της Acciona Ενεργειακή τοποθετήθηκε ο Βασίλης Πιτούλης, ο οποίος σε συνέντευξή του τον Οκτώβριο του 2009 (Φλουδόπολος 2009), αναφέρει:

Ξεκινήσαμε στην Ελλάδα το 2004, ως Cesa Hellas, θυγατρική της Cesa Ισπανίας. Στη συνέχεια η μητρική εξαγοράστηκε από την Acciona. Το πρώτο μας έργο ξεκίνησε το 2005 στο Παναχαϊκό Όρος με την εταιρεία Αιολική Παναχαϊκού και έχει εγκατεστημένη ισχύ 34,85 MW. Η Αιολική Παναχαϊκού είναι θυγατρική μας σε συνεργασία με την εταιρεία ΕΝΤΕΚΑ, μια

¹⁴ Βλ. https://www.resel.gr/index.php?cat=86058_88258.

¹⁵ Βλ. Energyworld 2012), τ. σελ. 40, <https://issuu.com/mediapath/docs/energyworld-36>.

¹⁶ Ο Β. Πιτούλης είναι επιχειρηματίας και μάνατζερ, με σπουδές στα Χρηματοοικονομικά και το Εμπόριο σε Ιταλία, Ελάτια και Παρίσι. Είχε διατελέσει διευθύνων σύμβουλος και μέτοχος 50% της εταιρείας CSC Informatics, επίσημου προμηθευτή εξειδικευμένων προγραμμάτων της IBM στην Ισπανία, βλ. Energyworld, 2012, τ. 36, σελ 43, <https://issuu.com/mediapath/docs/energyworld-36>.

¹⁷ Βλ. <https://www.buyoutsinsider.com/cesa-sold-for-1-37bn/>, <https://www.nsenergybusiness.com/news/newspanish-wind-consolidation-continues-as-acciona-buys-cesa/>.

¹⁸ Η εξαγορά αυτή αποτυπώνεται επίσης στο από 24/05/2021 Πρακτικό του Δ.Σ. της εταιρείας «Αιολική Παναχαϊκού Α.Ε.», στο οποίο αναφέρεται ότι η μέτοχος εταιρεία «Cesa Hellas Ανώνυμη Ενεργειακή και Επενδυτική Εταιρεία» μετονομάστηκε σε «Acciona Hellas Ανώνυμη Ενεργειακή και Επενδυτική Εταιρεία» (καταχώρηση πρακτικών εταιρείας «Αιολική Παναχαϊκού Α.Ε.» στο ΓΕΜΗ αρ. πρωτ. 2379484/27-05-2021).

εταιρεία με μεγάλη εμπειρία στον χώρο των ΑΠΕ. Γενικότερα η Acciona έχει επιλέξει να λειτουργεί σε συνεργασία με τοπικούς εταίρους στις χώρες που δραστηριοποιείται, καθώς αυτοί είναι πιο εξοικειωμένοι με το κομμάτι της αδειοδοτικής διαδικασίας. Με την ΕΝΤΕΚΑ έχουμε το 80% των έργων που αναπτύσσουμε στην Ελλάδα. Εκτός από την ΕΝΤΕΚΑ, έχουμε ακόμη δύο συνεργασίες με την Endesa Hellas σε δύο έργα και έχουμε συνεργασία και με την εταιρεία Vector σε 4 ακόμα έργα. Μετά το Παναχαϊκό 1 το οποίο λειτουργεί ήδη τρία χρόνια ξεκινήσαμε το Παναχαϊκό 2 το οποίο ολοκληρώθηκε φέτος [2009]. Έτσι στις 41 μηχανές του πρώτου πάρκου προστέθηκαν ακόμη 16, συνολικής ισχύος 13.6MW, συγκροτώντας ένα από τα μεγαλύτερα αιολικά πάρκα στην Ελλάδα με εγκατεστημένη ισχύ κοντά στα 50MW.

Ερωτηθείς, στην ίδια συνέντευξη, για τον λόγο που η Acciona επέλεξε την Ελλάδα για τις επενδύσεις της, ο Β. Πιτούλης απαντάει ότι:

Η Ελλάδα είναι σταθερή χώρα από πολιτικής και οικονομικής άποψης είναι μέσα στην Ε.Ε. και έχει ευνοϊκή επιδότηση για τις επενδύσεις ΑΠΕ. Επιπλέον η Ισπανία και η Ελλάδα είναι Μεσογειακές χώρες, δηλαδή βρισκόμαστε κοντά από πλευράς ταμπεραμέντου και εκτιμώ ότι μπορεί να υπάρξει καλή συνέργεια και συναντίληψη.

Σε γενικές γραμμές, ο Β. Πιτούλης αφήνει να εννοηθεί ότι, από την είσοδό της στην χώρα το 2006 μέχρι την εποχή της συνέντευξης το 2009, η δραστηριότητα της Acciona στην Ελλάδα είναι ικανοποιητική και ότι υπάρχει στρατηγική και πρόσφορο έδαφος για περαιτέρω επενδύσεις.

Δώδεκα χρόνια μετά η Acciona, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που είναι αναρτημένα στον ιστότοπό της¹⁹, δεν δραστηριοποιείται πλέον στον τομέα της αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα. Η αποχώρηση της Acciona έχει αποδοθεί στις δικαστικές διαμάχες της εταιρείας με τους τοπικούς της συνεργάτες (Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μαδρίτη, 2021, σελ. 19)²⁰.

Η είσοδος των Cesa και Acciona στην ελληνική αγορά, συγκαταλέγεται στα 288,1 εκατ. ευρώ που επενδύθηκαν από ισπανικές εταιρείες στον τομέα της ενέργειας στην Ελλάδα την περίοδο 1993-2013²¹. Η αιολική ενέργεια αποτελεί την σημαντικότερη μορφή ΑΠΕ στην Ισπανία και αυτή τη στιγμή η χώρα βρίσκεται πέμπτη σε σειρά κατάταξης παγκοσμίως με τη μεγαλύτερη παραγωγή αιολικής ενέργειας, μετά την Κίνα, τις Η.Π.Α., τη Γερμανία και την Ινδία (Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μαδρίτη 2021).

Απορρόφηση της Acciona Ενεργειακή από την ΕΝΟΡΑ ΑΕ

ΕΝΟΡΑ ΑΕ

Τον Σεπτέμβριο του 2016, η Acciona Ενεργειακή απορροφήθηκε από την ΕΝΟΡΑ ΑΕ (βλ. το από 24/05/2021 Πρακτικό του ΔΣ της εταιρείας Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ), κάτι που κατέστησε την ΕΝΟΡΑ ΑΕ μέτοχο της Αιολική Παναχαϊκού. Η εταιρεία ΕΝΟΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, με διακριτικό τίτλο ΕΝΟΡΑ ΑΕ (εγγεγραμμένη στο ΓΕΜΗ με αρ. μητρ. 009603701000 και ημερομηνία σύστασης 01/11/2010), είναι θυγατρική της ΕΝΤΕΚΑ και λειτουργεί ως η Διεύθυνση

¹⁹ Βλ. https://www.acciona.com/solutions/energy/activity-areas/wind-power/?_adin=1770248615.

²⁰ Η έρευνα στο ΓΕΜΗ φωτίζει περεταίρω αυτό το σημείο και δείχνει ότι οι διαμάχες αυτές αφορούσαν τη σύνθεση του ΔΣ και την εφαρμογή του Μνημονίου Συνεργασίας ανάμεσα στις δύο εταιρείες (βλ. Έκθεση Διαχείρισης του ΔΣ της εταιρείας «Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ» προς την Τακτική Γενική Συνέλευση των μετόχων στις 22/06/2015, αναρτημένη στο ΓΕΜΗ με Κωδικό Αριθμό Καταχώρησης 770472).

²¹ Βλ. https://energypress.gr/news/2881-ekat-eyro-ependysan-oi-isperanoi-stin-elliniki-energeia?sort_bef_combine=published_at%20ASC

Ανάπτυξης Έργων της τελευταίας. Συνεπώς, η απορρόφηση της Acciona Ενεργειακή από την ΕΝΟΡΑ ΑΕ σήμανε την επαναφορά του ελέγχου της Αιολική Παναχαϊκού στον όμιλο ΕΝΤΕΚΑ.

Σύμφωνα με το «Σχέδιο Σύμβασης Συγχώνευσης (13-07-20216)» (σελ. 2) (αναρτημένο στο ΓΕΜΗ στον φάκελο της Acciona Ενεργειακή με αρ. πρωτ. 53175/05-08-2016) ως λόγοι της απορρόφησης αναφέρονται:

- i. Η σύμπτυξη δραστηριοτήτων και η δημιουργία ενός κοινού τομέα αδειοδότησης/ανάπτυξης αιολικών σταθμών
- ii. Ο ορθολογισμός του κόστους λειτουργίας και η δημιουργία οικονομικών κλίμακας
- iii. Η μείωση των διοικητικών δαπανών
- iv. Η ενίσχυση της οικονομικής ευρωστίας της απορροφούσας [ΕΝΟΡΑ Α.Ε.]
- v. Η ανάγκη υιοθέτησης στο εγγύς μέλλον μέτρων από την Απορροφούμενη [Acciona Ενεργειακή] που θα εξασφάλιζαν την συμμόρφωσή της με τα άρθρα 47 και 48 του Κ.Ν. 2190/1920. Συγκεκριμένα, με την απόφαση υπ' αριθμόν 19655 του Διαιτητικού Δικαστηρίου του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ICC) η οποία κοινοποιήθηκε στους διάδικους την 1^η Φεβρουαρίου 2016, επιδικάστηκε ποσό ύψους 22.721.109,63€ πλέον τόκων υπέρ της νυν μητρικής κατά 100%, Απορροφούσας εταιρείας ΕΝΟΡΑ Α.Ε., η καταβολή του οποίου υπερβαίνει κατά πολύ τις δυνατότητες της Απορροφούμενης, η οποία θα περιερχόταν σύντομα σε δυσμενή οικονομική θέση με αρνητικά κεφάλαια που θα καθιστούσαν απαραίτητη τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπισή της, ή την λύση της εταιρείας. Με την σκοπούμενη συγχώνευση, η απαίτηση της μητρικής της πλέον εταιρείας ΕΝΟΡΑ Α.Ε. για το άνω ποσό θα αποσβεσθεί δια συγχύσεως.

Και το σκεπτικό συνεχίζει ως εξής:

Για τους λόγους αυτούς, η συγχώνευση των δύο εταιριών κρίθηκε απαραίτητη γιατί αποτελεί την μοναδική, από κάθε άποψη, λύση για την συνέχιση των δραστηριοτήτων της Απορροφούμενης, η οποία άλλως θα αντιμετώπιζε γενικότερα αδυναμία συνέχισης της λειτουργίας της, με συνέπεια να απολεσθούν οι άδειες των διαφόρων, κοινών, υπό ανάπτυξη έργων των δύο εταιριών, ενώ πιθανότατα θα ετίθεντο υπό εκκαθάριση και οι δυο εν λειτουργία παραγωγικές μονάδες της θυγατρικής εταιρείας της Απορροφούμενης, «Αιολική Παναχαϊκού Α.Ε.». Αντίθετα, με την συγχώνευση θα καταστεί δυνατή η αποτελεσματικότερη επιδίωξη της συνέχισης της αδειοδότησης των υπό ανάπτυξη έργων από μόνη την Απορροφούσα όπως και η απρόσκοπτη συνέχιση της λειτουργίας της «Αιολικής Παναχαϊκού Α.Ε.» με όλες τις ευεργετικές εμπορικές και επιχειρηματικές συνέπειες που προαναφέρθηκαν (σελ. 2-3).

Η πρόσφατη εξαγορά της «Αιολικής Παναχαϊκού Α.Ε.» από την Cubico

Το 2021 η ΕΝΟΡΑ ΑΕ πούλησε τις μετοχές της στην Cubico, σηματοδοτώντας νέα αλλαγή στην ιδιοκτησία της Αιολικής Παναχαϊκού. Σε Ανακοίνωση Καταχώρησης Πρακτικού ΓΣ για την έγκριση και δημοσίευση Οικονομικών Καταστάσεων στο ΓΕΜΗ με ημερομηνία 02/08/2021, η ΕΝΟΡΑ ενημερώνει τους μετόχους της ότι: «με την από 30/6/2021 Σύμβαση Μεταβίβασης Μετοχών που σύναψε [η εταιρεία] με την Cubico Atlas Holdings ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Α.Ε., προχώρησε στη μεταβίβαση στην τελευταία του συνόλου της συμμετοχής που διατηρούσε στην ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟΥ Α.Ε., στην οποία μετείχε με ποσοστό 90,00% και αποχώρησε από τη μετοχική της σύνθεση.».

Η Cubico Sustainable Investments (Cubico) ιδρύθηκε τον Μάιο του 2015²² στο Ηνωμένο Βασίλειο ως στρατηγική σύμπραξη των εταιρειών Banco Santander, S.A. (Santander), Ontario Teachers' Pension Plan (Teachers²³) και Public Sector Pension Investment Board (PSP Investments²⁴) με σκοπό την διαχείριση και επένδυση σε υποδομές ΑΠΕ και νερού παγκοσμίως. Ένα χρόνο μετά, τον Ιούλιο του 2016, οι канаδικών συμφερόντων Ontario Teachers' Pension Plan και PSP Investments ανακοίνωσαν ότι θα εξαγοράσουν τις μετοχές της Santander και ουσιαστικά πλέον τους ανήκει εξ ημισείας το μετοχικό κεφάλαιο της Cubico. Από την ίδρυσή της μέχρι τώρα, η Cubico έχει αναπτύξει ένα διεθνές χαρτοφυλάκιο που συμπεριλαμβάνει αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα, ηλιοθερμικά συστήματα αλλά και ενσύρματα δίκτυα, ενώ έχει παρουσία σε 12 χώρες²⁵.

Στην Ελληνική αγορά, η Cubico εισήλθε για πρώτη φορά το καλοκαίρι του 2020²⁶ με την εξαγορά της K-Wind Κιθαιρώνας Ανώνυμη Ενεργειακή Εταιρεία, στην οποία ανήκε λειτουργικό αιολικό πάρκο μέγιστης ισχύος 21MW, από την Intracom Holdings²⁷. Το ίδιο καλοκαίρι, η Cubico προχώρησε και στην εξαγορά της εταιρείας ΑΙΟΛΙΚΗ ΖΑΡΑΚΑ ΡΑΧΗ ΓΚΙΩΝΗ Α.Ε από την Underfoc Holdings (PWC 2021) που είχε στην κατοχή της τρία εν λειτουργία αιολικά πάρκα στην Λακωνία, στον Δήμο Μονεμβάσις.

Ένα χρόνο μετά, στις 21 Ιουλίου 2021, ολοκληρώνεται και η εξαγορά των μετοχών της ENOPA Α.Ε. στην Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ²⁸.

Σε συνέντευξή του τον Νοέμβριο του 2021 (Γιαννάτος 2021), ο Alessandro Asperti, επικεφαλής της Cubico Sustainable Investments για την Ελλάδα και την Ιταλία, σχολίασε τα ακόλουθα σχετικά με την ελκυστικότητα επενδύσεων σε αιολική ενέργεια στην Ελλάδα και την εξαγορά της Αιολικής Παναχαϊκού:

emeaGr: Τον περασμένο Ιούλιο η Cubico Sustainable Investments εξαγόρασε δύο αιολικά πάρκα από την «Αιολική Παναχαϊκού ΑΕ» στην περιοχή της Πάτρας στην Ελλάδα, δημιουργώντας ένα χερσαίο αιολικό χαρτοφυλάκιο περίπου 100 MW λειτουργικών περιουσιακών στοιχείων. Πώς αποφασίσατε να επενδύσετε στη χώρα μας;

Alessandro Asperti: Αποφασίσαμε να επενδύσουμε στην Ελλάδα πριν από δύο χρόνια, αφού παρατηρήσαμε την βελτίωση στην ελληνική οικονομία, την αύξηση της πολιτικής σταθερότητας, καθώς και τη θεμελιώδη ανάγκη για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στη χώρα που μπορούν να επιτύχουν μακροπρόθεσμους στόχους. Η αγορά κυριαρχήθηκε από τοπικούς επενδυτές. Είδαμε όμως στην Ελλάδα το ιδανικό έδαφος αναπαραγωγής για τα έργα της Cubico, η οποία αναζητάει μια μακροπρόθεσμη σταθερή ταμειακή ροή.

²² Βλ. <https://www.cubicoinvest.com/news/santander-teachers-and-bsp-investments-launch-cubico-sustainable-investments/>

²³ Πρόκειται για το συνταξιοδοτικό ταμείο των δασκάλων του Οντάριο (Φλουδόπουλος 2020).

²⁴ Η οποία ελέγχει τον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών μαζί με το Ελληνικό Δημόσιο και τον όμιλο Κοπελούζου Βλ. <https://www.copelouzos.gr/service/diethnis-aerolimenas-athinon-quot-eleytherios-venizelos-quot/>.

²⁵ Βλ. <https://www.cubicoinvest.com/about-us/who-are-we/>.

²⁶ Βλ. <https://www.epixeiro.gr/article/193866>.

²⁷ Βλ. <https://www.cubicoinvest.com/news/cubico-sustainable-investments-agrees-to-acquire-21-mw-onshore-wind-farm-in-greece-london/>

²⁸ Βλ. <https://www.cubicoinvest.com/news/cubico-sustainable-investments-acquires-panachaiko-wind-farms-in-greece/>, <https://energyin.gr/2021/07/21/%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CF%80%CE%AC%CF%81%CE%BA%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%87%CE%B1%CF%8A%CE%BA/>

Η περίπτωση του Παναχαϊκού Όρους είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα ενός τέτοιου έργου. Λειτουργεί από το 2006 και μετά την εξαγορά του σημαίνει ότι έχουμε στην κατοχή μας περίπου 100 MW λειτουργικών περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα. Επίσης πρόσφατα ανακοινώσαμε την έναρξη επέκτασης του έργου κατά 12 MW σε μία από τις εγκαταστάσεις μας.

emeaGr: Θεωρείτε την Ελλάδα ελκυστική επιλογή για βιώσιμες και καθαρές ενεργειακές επενδύσεις γενικότερα;

Alessandro Asperti: Ναι, προσπαθούμε ενεργά να αναπτύξουμε το χαρτοφυλάκιό μας στην Ελλάδα μέσω ηλιακών φωτοβολταϊκών και χειρσαίων αιολικών ευκαιριών. Ένα σημάδι της δέσμευσής μας ήταν ότι στο πλαίσιο της στρατηγικής μας να είμαστε μακροπρόθεσμοι ιδιοκτήτες και φορείς διαχείρισης, είναι το γεγονός πως η Cubico άνοιξε ένα γραφείο στην Αθήνα το περασμένο καλοκαίρι και μεγαλώνουμε την τοπική μας ομάδα για την υποστήριξη της εξαγοράς στο Παναχαϊκό Όρος.

Ο λόγος είναι ότι η Ελλάδα μαθαίνει από τις εμπειρίες άλλων ευρωπαϊκών χωρών καθώς διαμορφώνει τα ρυθμιστικά της συστήματα. Υποστηρίζει επίσης την εφαρμογή του μηχανισμού δημοπρασιών, καθώς και τη χορήγηση χρηματοδοτήσεων για έργα στρατηγικής σημασίας για πάνω από 20 χρόνια, γεγονός που εντάσσεται στη στρατηγική μας θεώρηση ως μακροπρόθεσμη επένδυση.

Ωστόσο, υπάρχει κίνδυνος η ηλιακή ενέργεια να κατακτήσει τη μερίδα του λέοντος εις βάρος άλλων ανανεώσιμων τεχνολογιών στην ενεργειακή αγορά. Αυτό είναι ένα πρόβλημα που προέρχεται από ουδέτερους διαγωνισμούς για δημοπρασίες, όπου υπάρχει κίνδυνος μια τεχνολογία να ωφεληθεί εις βάρος άλλων, οδηγώντας σε αστάθεια του δικτύου.

Οι Αρχές θα πρέπει να αναπτύξουν όλες τις τεχνολογίες ταυτόχρονα, αποφεύγοντας τους κλυδωνισμούς που ενδέχεται να συνθλίψουν συγκεκριμένες κατηγορίες και όλες τις επιχειρήσεις γύρω από αυτές.

Για την εξαγορά του 100% των μετοχών της Αιολικής Παναχαϊκού συστάθηκε η εταιρεία ειδικού σκοπού Cubico Atlas Holdings Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρεία. Η εξαγορά υλοποιήθηκε μέσω άντλησης χρηματοδότησης από τη μητρική της εταιρεία Cubico Sustainable Investments Limited²⁹. Σύμφωνα με την από 23 Σεπτεμβρίου 2021 έκθεση του ΔΣ³⁰ της Αιολικής Παναχαϊκού (σήμερα Μονοπρόσωπη), στα άμεσα σχέδια βρίσκεται μια αντίστροφη συγχώνευση (reverse merger), κατά την οποία η Cubico Atlas Holdings Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρεία (μητρική) θα απορροφηθεί κατά 100% από την Αιολική Παναχαϊκού (θυγατρική), έτσι ώστε η μητρική εταιρεία να πάψει να υπάρχει ως νομική οντότητα.

4γ. Εντάσεις γύρω από το Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού

Σε συνέντευξή του τον Οκτώβριο του 2009 (Φλουδόπουλος 2009), ο Βασίλης Πιτούλης, Διευθύνων σύμβουλος της Acciona Ενεργειακή, υποστήριξε ότι:

²⁹ Όπως αναφέρεται στην Έκθεση Εκτίμησης της Grant Thornton με σκοπό: «Παροχή πιστώσεων για απόκτηση ίδιων μετοχών (άρθρο 51 ν.4548/18)» που είναι αναρτημένη στο ΓΕΜΗ, με κωδικό αριθμό καταχώρισης 2628575.

³⁰ Βλ. την προαναφερόμενη Έκθεση Εκτίμησης της Grant Thornton.

Σαν στρατηγική επιλέξαμε να πάμε σε περιοχές που δε θα «ενοχλούσε» η εγκατάσταση αιολικών πάρκων, όπως τουριστικά ευαίσθητες περιοχές ή κοντά σε οικισμούς. [...] Ακόμη και στο έργο του Παναχαϊκού που είναι κοντά σε μία μεγάλη πόλη όπως η Πάτρα, επιλέξαμε να εγκατασταθούμε σε μεγάλο υψόμετρο. Θα πρέπει να σας πω ότι παρότι το κόστος επένδυσης είναι υψηλότερο, αυτό αντισταθμίζεται από την απόδοση του πάρκου και τη μεγαλύτερη παραγωγή. Σε αυτό το σημείο μάλιστα η Acciona έχει συγκριτικό πλεονέκτημα εξαιτίας της εμπειρίας της σε ανάλογα έργα στην Ισπανία.

Παρόλα αυτά, λίγους μήνες μετά, στην ανακοίνωση³¹ της Νομαρχιακής Επιτροπής Αχαΐας του ΚΚΕ τον Ιανουάριο του 2010 διαφαίνεται μια αντιδικία μεταξύ των κατοίκων του Δήμου Ερινεού και της Αιολικής Παναχαϊκού, σχετικά με την εγκατάσταση και λειτουργία του αιολικού πάρκου. Συγκεκριμένα, η ανακοίνωση αναφέρει ότι 35 κάτοικοι κατέθεσαν ασφαλιστικά μέτρα προκειμένου να μην εγκατασταθούν ανεμογεννήτριες στην ευρύτερη περιοχή της Αχαΐας, και η Αιολική Παναχαϊκού αντέδρασε σε αυτή την κίνηση με αγωγή ζητώντας 300.000 ευρώ προς «αποκατάσταση της ηθικής βλάβης[...] καθώς και βλάβη φήμης, πίστης και εμπορικής εικόνας [...]». Η ανακοίνωση παραθέτει και ακριβές χωρίο από το έγγραφο της αγωγής το οποίο φέρεται να εξηγεί ότι «Οι εταιρείες μας δυσφημίστηκαν στο δικαστή που επιλήφθηκε της υπόθεσης και στη δικαστικό υπάλληλο που παρέλαβε την αίτησή τους και σε αυτόν που συνέπραξε κατά την εκδίκαση της υπόθεσης».

Πρόσφατες σχετικές εξελίξεις αναφορικά με τη δημιουργία αιολικών πάρκων σε γειτονικές περιοχές

Πριν από την πώληση της μετοχών της στην Αιολική Παναχαϊκού στην Cubico, η ENOPA ΑΕ – όπως φαίνεται από αναρτημένο στο ΓΕΜΗ πρακτικό του Διοικητικού Συμβουλίου της Αιολικής Παναχαϊκού ΑΕ – μεταβίβασε δύο άδειες παραγωγής που κατείχε στις εταιρίες ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΙΚΟΥ ΙΙΙ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΕ και ΑΙΟΛΙΚΗ ΠΑΝΑΧΑΙΚΟΥ ΙV ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΕ (αμφότερες οι εταιρείες ανήκουν στην ENOPA).

Για την κατασκευή και λειτουργία του πρώτου από τα δύο αυτά νέα πάρκα, η ENOPA συνεργάζεται³² με τον αμερικανικό όμιλο Quadum Energy Partners (Καρολίδου 2021)³³ και συγκεκριμένα με την νεοσύστατη θυγατρική του ομίλου 547 Energy³⁴, με επικεφαλής και ιδρυτή τον Gabriel Alonso. Η άδεια ΡΑΕ που έχει εξασφαλιστεί αφορά την τοποθεσία «Πλακουτσόβουνο–Μαλούρα–Κοκκινόβραχος», των Δημοτικών Ενοτήτων Ερινεού, Λεοντίου και Συμπολιτείας για την οποία, σε προγενέστερη (το 2012) Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), η Επιτροπή Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Περιφερειακού Συμβουλίου Δυτικής Ελλάδας είχε γνωμοδοτήσει αρνητικά³⁵. Τον Νοέμβριο του 2021 ήταν σε εξέλιξη διαδικασία υποβολή γνωμοδοτήσεων από τις αρμόδιες υπηρεσίες για νέα ΜΠΕ³⁶.

Ένας κύκλος αντιδράσεων έχει ξεκινήσει στις αρχές Ιουνίου 2021 από τους κατοίκους του Λεοντίου του Δήμου Ερυμάνθου, με αφορμή την εγκατάσταση κεραίας μέτρησης ανέμων (μετεωρολογικός ιστός) στο Λεόντιο για να διερευνηθεί η δυνατότητα εγκατάστασης ανεμογεννητριών στην θέση

³¹ Βλ. <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=5442151>.

³² Βλ. <https://www.547energy.com/news/us-investor-partners-on-greek-wind-quartet/>

³³ Βλ. επίσης <https://www.quantumep.com/>.

³⁴ Βλ. <https://www.547energy.com/>

³⁵ Βλ. <https://diavgeia.gov.gr/doc/%CE%924%CE%A937%CE%9B6-%CE%9A%CE%9E%CE%99?inline=true>

³⁶ Βλ. <https://www.pde.gov.gr/gr/diafaneia/epitropes-perifereiakou-sumbouliou/epitropi-periballontos-kai-fusikon-poron/anakoinoiseis-mpe/item/16272-mpe.html>

«Πλακουτσόβουνο–Μαλούρα–Κοκκινόβραχος». Μέχρι στιγμής έχουν πραγματοποιηθεί τουλάχιστον τέσσερις συγκεντρώσεις ενάντια στην πιθανή αυτή εγκατάσταση νέου αιολικού πάρκου (12/06/2021, 16/08/2021, 07/09/2021 και 11/10/2021). Η τελευταία από αυτές τις συγκεντρώσεις οργανώθηκε από την Επιτροπή Αγώνα Λεοντίου, τις Τοπικές Κοινότητες και τους Πολιτιστικούς Συλλόγους Ελεκίστρας, Λεοντίου και περιχώρων, Σουλίου και Μοίρας. Παρευρέθηκαν και απηύθυναν λόγο, μεταξύ άλλων ο Δήμαρχος Πατρέων Κ. Πελετίδης, η βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ Σ. Αναγνωστοπούλου, εκπρόσωπος από την δημοτική κίνηση «Ανυπότακτη Πολιτεία» (Δήμου Πατρέων), εκπρόσωπος του Αγροτοκτηνοτροφικού Συλλόγου Λεοντίου, ο πρόεδρος Περιβαλλοντικού Συλλόγου της ευρύτερης περιοχής της Πάτρας, καθώς και ένας εκπρόσωπος από τον Σύλλογο Ελλήνων Ορειβατών.

Το ζήτημα εγκατάστασης αιολικού πάρκου στην περιοχή του Λεοντίου έχει ήδη μεταφερθεί στην Ελληνική Βουλή, με ερώτημα που έθεσε ο βουλευτής του ΜΕΡΑ25 Κ. Αρσένης προς το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, με θέμα: «Παναχαϊκό Όρος και Αιγιαλεία: Ανεμογεννήτριες εντός των Προστατευόμενων Περιοχών»³⁷, αναφέροντας ότι πρόκειται για μία από τις πιο «κραυγαλέες περιπτώσεις παράλογης τοποθέτησης αιολικών εντός ειδικών ζωνών προστασίας». Για το ίδιο ζήτημα, στις 18 Οκτωβρίου 2021 πραγματοποιήθηκε συνάντηση μεταξύ του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας Κ. Σκρέκα και του βουλευτή Ν.Δ. Α. Τσιγκρή ο οποίος και μετέφερε στον Υπουργό τις αντιδράσεις σχετικά με την τοποθέτηση των ανεμογεννητριών στο Λεόντιο³⁸.

4ε. Ζητήματα προς περεταίρω διερεύνηση

Η περίπτωση του Αιολικού Πάρκου Παναχαϊκού εικονογραφεί έναν βασικό μηχανισμό προσέλκυσης ξένων επενδύσεων στην αγορά αιολικής ενέργειας, η κατανόηση του οποίου απαιτεί να τοποθετήσουμε την περίπτωση που εξετάζουμε εδώ στο ευρύτερο συγκείμενο ανάπτυξης της αγοράς αιολικής ενέργειας. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζουμε μια πρώτη σκιαγράφιση αυτού του μηχανισμού.

Με την άρση του κρατικού μονοπωλίου και την απελευθέρωση της αγοράς το 1999³⁹, ξεκίνησαν οι πρώτες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ. Η πρώτη αυτή φάση ανάπτυξης της αγοράς αιολικής ενέργειας, χαρακτηρίστηκε από χαμηλά εμπόδια εισόδου και τη δημιουργία ενός ανοιχτού πεδίου ευκαιριών για τους ιδιώτες. Η

³⁷ Βλ. <https://www.youtube.com/watch?v=A-pxrSryYVQ>.

³⁸ Βλ. <https://dete.gr/synantisi-tsigkri-skreka-gia-anemogennitries-kai-steges-amiantou/>.

³⁹ Η Ελλάδα έχει αρκετά μακρά ιστορία στην προσπάθεια εκμετάλλευσης του ανέμου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας (Χατζηβασιλειάδης 2021). Το 1982 εγκαινιάστηκε και λειτούργησε από την ΔΕΗ στο νησί της Κύθνου το πρώτο αιολικό πάρκο στην Ευρώπη με πέντε ανεμογεννήτριες. Μέχρι την ψήφιση του Ν. 2233/1994 («Ρύθμιση θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 168/Α/1994), η εμπορική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μέσω ΑΠΕ ήταν ένα καθαρά δημόσιο ζήτημα. Με τον Ν 2233 έγινε δυνατή η χρήση του συστήματος ή/και του δικτύου μεταφοράς ηλεκτρισμού από τους αυτοπαραγωγούς ΑΠΕ, ώστε να μεταφέρουν την ενέργεια που παράγουν από τον χώρο αυτοπαραγωγής στον χώρο κατανάλωσης. Πέντε χρόνια μετά, με τον Ν. 2773/99 («Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ 286/Α/1999), απελευθερώνεται η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας και συστήνεται η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, η οποία μεταξύ άλλων έχει την ευθύνη για την χορήγηση των αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ (νυν «Βεβαίωση παραγωγού» όπως μετονομάστηκε με τον Ν. 4685/2020). Ειδικά τα τελευταία χρόνια, ακολουθώντας τις παγκόσμιες τάσεις (και πιέσεις) για την επίτευξη της ενεργειακής μετάβασης, αναπτύσσεται ραγδαία και στην Ελλάδα ένα ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης και ρύθμισης της αγοράς παραγωγής ενέργειας με την χρήση τεχνολογιών ΑΠΕ (βλ. πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικά με την απλοποίηση αδειοδοτικών διαδικασιών με τους Ν. 4685/2020 και Ν. 4951/2022).

ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας θα γινόταν μέσα από έναν μεγάλο αριθμό έργων με υψηλή γεωγραφική διασπορά (αντίθετα με τη συγκεντροποίηση που συνεπάγονται οι μεγάλες μονάδες παραγωγής ρεύματος με λιγνίτη) και με βασικό οργανωτικό σχήμα την εταιρεία ειδικού σκοπού η οποία συνδέεται με τη διαχείριση εκάστου αιολικού πάρκου. Η απουσία ενός ειδικού χωροταξικού σχεδίου καθιστούσε ένα πολύ μεγάλο μέρος της ελληνικής επικράτειας υποψήφιο για χωροθετήσεις νέων ΑΣΠΗΕ.

Οι συνθήκες αυτές επέτρεψαν την αντίστοιχη διασπορά των οικονομικών ευκαιριών, οι οποίες ήταν αξιοποιήσιμες και από μικρότερους επενδυτές. Το όχημα για την αξιοποίηση των οικονομικών ευκαιριών ήταν η εξασφάλιση αδειών παραγωγής – οι οποίες αποτελούν το πρώτο βήμα για την υλοποίηση των έργων – μέσω των οποίων οι επενδυτές, συμπεριλαμβανομένων των μικρότερων, μπορούσαν να κατοχυρώνουν δυνάμει θέσεις στην αγορά. Οι εγχώριοι επενδυτές διέθεταν ένα σαφές πλεονέκτημα σε αυτή τη διαδικασία, δεδομένου ότι ήταν εξοικειωμένοι με την κουλτούρα της διοίκησης και μπορούσαν να παρακολουθήσουν πιο εύκολα τις θεσμικές αλλαγές και να συναλλαχθούν με τις αρμόδιες υπηρεσίες. Στην προοπτική της εκμετάλλευσης των ευκαιριών στη αγορά της αιολικής ενέργειας, δημιουργήθηκαν νέες εγχώριες εταιρείες, οι οποίες «εποίκισαν» την αγορά μαζί με εταιρείες από τον κλάδο της ενέργειας (πετρέλαιο, φυσικό αέριο) ή άλλους κλάδους (κατασκευές, βιομηχανία) οι οποίες επέκτειναν τις δραστηριότητές τους στις ΑΠΕ.

Πίνακας Β5. Βεβαιώσεις παραγωγού ανά περιφέρεια, 2022

Τεχνολογία	Αιολικά	
	Πλήθος	Ισχύς (MW)
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	394	5914,44
Αττική	38	598,18
Βόρειο Αιγαίο	62	1572,49
Δυτική Ελλάδα	138	2058,90
Δυτική Μακεδονία	134	2440,96
Ήπειρος	70	1311,45
Θεσσαλία	118	1996,64
Ιονίων Νήσων	10	132,70
Κεντρική Μακεδονία	119	1775,79
Κρήτη	100	2105,75
Νότιο Αιγαίο	70	2130,52
Πελοπόννησος	147	2453,87
Στερεά Ελλάδα	639	8731,36
Σύνολο	2039	33223,0

Πηγή: ΡΑΕ

Μικρότερες εγχώριες εταιρείες δημιούργησαν, έτσι, «χαρτοφυλάκια» αδειών, χωρίς να έχουν σκοπό, ελλείψει επαρκών ιδίων κεφαλαίων, να αναπτύξουν μόνες τους τους αντίστοιχους ΑΣΠΗΕ. Άλλωστε,

όπως επισημαίνουν οι συνομιλητές μας, από κάποιο σημείο και πέρα η παραγωγική ικανότητα που αντιστοιχεί στις άδειες που έχουν εκδοθεί ξεπερνάει κατά πολύ τους εθνικούς στόχους, κάτι που σημαίνει ότι εκ των πραγμάτων είναι αδύνατο να υλοποιηθούν στο σύνολό τους. Το θεσμικό πλαίσιο επέτρεπε τη χρήση της άδειας ως τρόπο κατοχύρωσης θέσης στην αγορά, στο βαθμό οι άδειες είχαν απεριόριστη διάρκεια ισχύος (όριο στη διάρκεια των αδειών παραγωγής – νυν Βεβαιώσεων Παραγωγού – τέθηκε μόνο πρόσφατα με τον Ν. 4685/2020).

Οι ξένοι επενδυτές εισήχθησαν, σε κάποιον βαθμό, στην ελληνική αγορά μέσω της συνεργασίας με εγχώριες εταιρείες οι οποίες είχαν κατοχυρώσει δυνάμει θέσεις μέσω της έκδοσης αδειών, εξαγοράζοντας μέρος ή το σύνολο των αντίστοιχων εταιρειών ειδικού σκοπού⁴⁰. Αυτή η τακτική εισόδου στην αγορά ήταν περισσότερο ελκυστική για τις ξένες εταιρείες στο βαθμό που τις απάλλαζε από τις δυσκολίες έκδοσης της άδειας τις οποίες συνεπάγεται η έλλειψη εξοικείωσης με το ελληνικό πολιτικό και διοικητικό περιβάλλον.

Ο μηχανισμός αυτός φτάνει σήμερα ίσως στα όριά του, υπό την πίεση δύο διαφορετικών δυνάμεων. Πρώτον, η αγορά αιολικής ενέργειας εμφανίζει τάσεις συγκέντρωσης. Σήμερα, η παραγωγική ικανότητα των 20 μεγαλύτερων εταιρειών αντιστοιχεί στο 82,3% του συνόλου (ΕΛΕΤΑΕΝ 2021, ο υπολογισμός δικός μας, βλ. και ενότητα 5). Όπως επισημαίνουν οι συνομιλητές μας, η συγκέντρωση παίρνει τη μορφή τόσο της συγκέντρωσης ιδιοκτησίας ΑΣΠΗΕ όσο και αυτή της συγκέντρωσης του ελέγχου της παραγωγής μέσω συμβολαίων. Οι μεγαλύτερες εταιρείες έχουν ευνοϊκότερες προοπτικές στον ανταγωνισμό, καθώς μπορούν να μειώνουν το κόστος (του τεχνολογικού εξοπλισμού αλλά και του δανεισμού) και μπορούν να επιτυγχάνουν σταθερές συνεργασίες με επενδυτές.

Δεύτερον, πρακτικές όπως αυτές που σκιαγραφήσαμε προηγουμένως έχουν οδηγήσει σε έναν «πληθωρισμό» αδειών για ΑΣΠΗΕ ο οποίος προσκρούει σε εξωτερικές ως προς την αγορά δυνάμεις. Οι τοπικές κοινωνίες αντιδρούν στη χωροθέτηση ΑΣΠΗΕ στις περιοχές τους και αυξάνονται οι πιέσεις για τη συνολική ρύθμιση του τοπίου μέσω ειδικού χωροταξικού σχεδίου, το οποίο όπως σημειώσαμε συνιστά μια μακροχρόνια εκκρεμότητα. Οι εκπρόσωποι των εταιρειών αιολικής ενέργειας βρίσκονται έτσι σήμερα στη θέση να αντιστέκονται σε ρυθμίσεις που μπορούν να μειώσουν τις ευκαιρίες έκδοσης αδειών. Η τακτική αυτή αντανακλά τα συμφέροντα του κλάδου για την κατά το δυνατό διαίωξη της δυνατότητας κατοχύρωσης δυνάμει θέσεων στην αγορά μέσω της έκδοσης νέων αδειών. Οι εκπρόσωποι του κλάδου νομιμοποιούν την τακτική τους επικαλούμενοι τον επείγοντα χαρακτήρα της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής⁴¹.

⁴⁰ Αυτός δεν ήταν, όμως, ο μόνος τρόπος εισόδου στην αγορά. Σε άλλες περιπτώσεις ξένες εταιρείες εξαγόρασαν ολόκληρες ελληνικές εταιρείες, όπως η ισπανική Iberdrola μια από τις παλιότερες ελληνικές εταιρείες του κλάδου, την Rokas.

⁴¹ Η συμβολική διάσταση των σχετικών διαμαχών είναι πολύ σημαντική. Θα αρκестούμε εδώ να προσθέσουμε ότι τοπικές κοινωνίες που αντιτίθενται στους ΑΣΠΗΕ δίνουν έμφαση στο *τοπικό* κόστος που επιφέρουν για την οικονομία και το περιβάλλον, ενώ αρκετές οργανώσεις δίνουν έμφαση στις συνέπειες των ΑΣΠΗΕ για την *άγρια ζωή* (οι παρατηρήσεις αυτές προκύπτουν από τις συνεντεύξεις του SOCINVEST, βλ. επίσης Βαρουξή 2018).

5. Τα κοινωνικο-επαγγελματικά χαρακτηριστικά των ανώτερων στελεχών των εταιρειών αιολικής ενέργειας

5α. Εισαγωγή

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζουμε την ποσοτική έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του ΠΕ5 του SOCIVNEST. Στην ενότητα 5β παρουσιάζουμε τον σκοπό και τα ερωτήματα της έρευνας αυτής, καθώς και τους λόγους για τους οποίους προστέθηκε στον ερευνητικό σχεδιασμό του ΠΕ5. Στην ενότητα 5γ αποσαφηνίζουμε τη μεθοδολογία της έρευνας, ειδικά τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάστηκε το δείγμα και οι μεταβλητές. Στην ενότητα 5δ προχωρούμε σε μια προκαταρκτική ανάλυση των αποτελεσμάτων.

5β. Σκοπός και ερωτήματα

Σκοπός της ποσοτικής έρευνας του ΠΕ5 είναι η ανάδειξη των βασικών κοινωνικο-επαγγελματικών χαρακτηριστικών των στελεχών των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά αιολικής ενέργειας. Η έρευνα αυτή δεν είχε προβλεφθεί στην πρόταση του ερευνητικού προγράμματος. Η ερευνητική ομάδα αποφάσισε να κάνει αυτή την προσθήκη κατά τη διάρκεια της έρευνας πεδίου για τη μελέτη περίπτωσης του Αιολικού Πάρκου Παναχαϊκού. Η ερευνητική ομάδα διαπίστωσε ότι θα έπρεπε να επεκτείνει, σε κάποιο βαθμό, τη μελέτη της στη γενικότερη διαδικασία ανάδυσης της αγοράς αιολικής ενέργειας καθώς είναι σχετικά πρόσφατη και χρονικά συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με την κατασκευή και εξέλιξη του υπό μελέτη αιολικού πάρκου.

Η ποσοτική έρευνα του ΠΕ5 επιδιώκει να απαντήσει στα ακόλουθα ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα κύρια κοινωνικο-επαγγελματικά χαρακτηριστικά των στελεχών των εταιρειών της αγοράς αιολικής ενέργειας;
2. Ποιες διασυνδέσεις της αγοράς αιολικής ενέργειας με άλλους οικονομικούς κλάδους, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα και περιβαλλοντικές οργανώσεις μπορούμε να διαπιστώσουμε μέσα από την εξέταση των κοινωνικο-επαγγελματικών διαδρομών των εταιρικών στελεχών;
3. Ποιες στρατηγικές των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά αιολικής ενέργειας μπορούν να εξηγηθούν από τα κοινωνικο-επαγγελματικά χαρακτηριστικά των στελεχών τους;

5γ. Μεθοδολογία

Για την απάντηση των προαναφερόμενων ερωτημάτων υλοποιήθηκε ποσοτική έρευνα καταγραφής των βασικών δημογραφικών, εκπαιδευτικών και επαγγελματικών στοιχείων των υπό διερεύνηση στελεχών. Κατασκευάστηκε μία βάση δεδομένων η μεθοδολογία της οποίας ακολουθεί την ίδια λογική με αυτή των βάσεων βιογραφικών δεδομένων του ΠΕ4 (Σουλιώτης κ.α. 2021, σελ. 30-33).

Προκειμένου να περιοριστεί το δείγμα σε διαχειρίσιμα μεγέθη, επιλέξαμε να συγκεντρώσουμε στοιχεία για τα ανώτερα στελέχη των μεγαλύτερων εταιρειών του κλάδου. Για τον εντοπισμό των μεγαλύτερων εταιρειών βασιστήκαμε στα στατιστικά που δημοσιεύει η Ελληνική Επιστημονική Ένωση Αιολικής Ενέργειας (ΕΛΕΤΑΝ) σχετικά με την παραγωγική ικανότητα (MW) των εταιρειών αιολικής ενέργειας. Λάβαμε υπόψη τα στοιχεία που δημοσιεύθηκαν τον Ιούλιο του 2021 (ΕΛΕΤΑΝ 2021) και επικεντρωθήκαμε στις 20 μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου. Εντοπίσαμε συνολικά 119 στελέχη 16 εταιρειών (βλ. Πίνακα Β6). Οι 16 αυτές εταιρείες παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, καθώς η παραγωγική ικανότητα των πέντε μεγαλύτερων κυμαίνεται από 270,9 MW ως 702,8 MW και των πέντε μικρότερων από 60,4 MW ως 73,4 MW. Η παραγωγική ικανότητα των 16

εταιρειών αντιπροσωπεύει το 78,4% του συνόλου της αγοράς αιολικής ενέργειας (3428,6 MW σε σύνολο 4374 MW) και από αυτή την άποψη το δείγμα της έρευνας μας καλύπτει ένα πολύ μεγάλο μέρος της αγοράς. Από την άλλη, ωστόσο, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι στο δείγμα μας υπεραντιπροσωπεύονται οι μεγαλύτερες και πιο καθιερωμένες εταιρείες τα στελέχη των οποίων χαίρουν καλύτερης δημόσιας προβολής, ως αποτέλεσμα τόσο εταιρικής όσο και ατομικής στρατηγικής. Από τις 16 εταιρείες, οι 8 είναι ελληνικών συμφερόντων και οι 8 ανήκουν σε ξένους πολυεθνικούς ομίλους (ένας ολλανδικός, ένας ιταλικός, δύο γαλλικοί, ένας ισπανικός, ένας ιταλο-αμερικάνικος και ένας γερμανικός). Η παραγωγική ικανότητα των εταιρειών που ανήκουν σε ξένους πολυεθνικούς ομίλους αντιπροσωπεύουν το 55,1% της παραγωγικής ικανότητας των 16 υπό μελέτη εταιρειών (1888,1 MW σε σύνολο 3428,6 MW).

Τα στελέχη που καταγράφηκαν είναι μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων, Διευθύνοντες Σύμβουλοι, Γενικοί Διευθυντές και επικεφαλής των διαφορετικών τμημάτων των εταιρειών (τα τμήματα περιλαμβάνουν, με διάφορες παραλλαγές, τη λειτουργία και συντήρηση των αιολικών πάρκων, τη στρατηγική και ανάπτυξη, τις πωλήσεις, τα οικονομικά και λογιστικά και τα νομικά). Η καταγραφή βασίστηκε σε βιογραφικά σημειώματα των στελεχών που είναι διαθέσιμα στις ιστοσελίδες των εταιρειών και στον ιστότοπο επαγγελματικής δικτύωσης LinkedIn. Συνολικά, στη βάση δεδομένων συμπεριλήφθηκαν 119 στελέχη από 16 εταιρείες (για 4 από τις 20 μεγαλύτερες εταιρείες δεν βρέθηκαν βιογραφικά στελεχών).

Πίνακας Β6. Κατανομή στελεχών δείγματος ανά εταιρεία

Εταιρεία	Αριθμός στελεχών	Παραγωγική ικανότητα (MW)
ΔΕΗ Ανανεώσιμες	22	133,2
ΤΕΡΝΑ	17	702,8
ENEL Green Power	13	367,5
ΜΕΤΚΑ Μυτιληναίος	10	193,2
MOTOR OIL HELLAS	9	232,3
EUNICE	8	81,5
ΕΛΛΑΚΤΩΡ-ΕΛ.ΤΕΧ. ⁴²	9	481,8
EDF Hellas	8	270,9
Iberdrola Rokas	6	238,2
ΕΝΤΕΚΑ	4	68,6
ENERCON	4	73,4
EREN HELLAS	3	282,9
JASPER WIND	2	113
Elsewedy	2	60,4
ELICA	1	65,6
CNI	1	63,3
Total	119	3428,6

⁴² Στην περίπτωση του ομίλου ΕΛΛΑΚΤΩΡ συμπεριλάβαμε στο δείγμα τα ανώτερα στελέχη της ΕΛΤΕΧ, θυγατρικής της ΕΛΛΑΚΤΩΡ, η οποία ειδικεύεται στην αιολική ενέργεια. Αν και η ΕΛΤΕΧ. είχε συγχωνευθεί δι' απορροφήσεως με την ΕΛΛΑΚΤΩΡ πριν τη διεξαγωγή της έρευνας (Μάιος 2019) κάναμε αυτή την επιλογή καθώς μετά τη συγχώνευση δεν ήταν δυνατό να εντοπίσουμε ποια στελέχη της ΕΛΛΑΚΤΩΡ ασχολούνται με τις δραστηριότητες αιολικής ενέργειας του ομίλου.

Καταγράψαμε 14 μεταβλητές οι οποίες μπορούν να επιμεριστούν σε 4 ομάδες. Η πρώτη αφορά τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά: ηλικία, φύλο, εθνικότητα. Η δεύτερη ομάδα μεταβλητών εξετάζει τις σπουδές: αντικείμενο πρώτου τίτλου σπουδών, αντικείμενο ανώτερου τίτλου σπουδών, ανώτερος τίτλος σπουδών, σπουδές στο εξωτερικό. Η τρίτη επικεντρώνεται στην εταιρική διαδρομή: θέση στην εταιρεία, έτη απασχόλησης στην εταιρεία, τομείς οικονομικής δραστηριότητας των εταιρειών όπου το στέλεχος είχε απασχοληθεί στο παρελθόν. Τα έτη απασχόλησης στην εταιρεία που εργάζεται σήμερα το στέλεχος είναι δείκτης της κινητικότητας στην αγορά. Οι τομείς οικονομικής δραστηριότητας των εταιρειών όπου είχε απασχοληθεί παλαιότερα το στέλεχος μας δείχνουν τους τομείς με τους οποίους συνδέεται – και, με μια έννοια, από τους οποίους «προέρχεται» – μια νέα αγορά όπως αυτή της αιολικής ενέργειας. Η τέταρτη ομάδα μεταβλητών αφορά στην ευρύτερη κοινωνικο-επαγγελματική διαδρομή του στελέχους (απασχόληση στον δημόσιο τομέα, απασχόληση σε ερευνητικά κέντρα ή πανεπιστήμια, συμμετοχή σε οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών, συμμετοχή στην πολιτική). Οι μεταβλητές αυτές μας παρέχουν ενδείξεις για τις διασυνδέσεις της αγοράς αιολικής ενέργειας με άλλα κοινωνικά πεδία.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε τον Απρίλιο του 2022.

5δ. Αποτελέσματα της έρευνας: Το προφίλ των ανώτερων στελεχών των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά αιολικής ενέργειας

Στον Πίνακα Β7 παρουσιάζονται τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των ανώτερων στελεχών των 16 μεγαλύτερων εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά αιολικής ενέργειας. Σε ό,τι αφορά στο φύλο, παρατηρούμε ότι πρόκειται για έναν χώρο που κυριαρχείται από άνδρες. Μπορούμε να αποδώσουμε την κυριαρχία αυτή τόσο στο ότι τα πρόσωπα που μελετούμε καταλαμβάνουν ανώτερες εταιρικές θέσεις, στις οποίες έχουν πρόσβαση κυρίως άνδρες, όσο και στα υψηλά ποσοστά μηχανικών οι οποίοι αποτελούν ένα ανδροκρατούμενο επάγγελμα⁴³. Η ηλικιακή κατανομή των στελεχών παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς αντανακλά την αντίστοιχη «ηλικία» της αγοράς αιολικής ενέργειας. Παρατηρούμε ότι, αν και πρόκειται για στελέχη που αναλαμβάνουν ανώτερες θέσεις, ένα υψηλό ποσοστό έχει αρκετά νεαρή ηλικία (περίπου το 40% είναι 44 ετών και κάτω). Ταυτόχρονα, τα στελέχη 55 ετών και άνω αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 1/4 του συνόλου. Αυτή η ηλικιακή κατανομή σχετίζεται με την σχετικά πρόσφατη ανάδυση της αγοράς αιολικής ενέργειας, τα πρώτα βήματα της οποίας τοποθετούνται στα τέλη της δεκαετίας του 90. Για τον ίδιο λόγο, τα στελέχη μεγαλύτερης ηλικίας έχουν κάνει μεγάλο ή το μεγαλύτερο μέρος της καριέρας τους σε άλλους οικονομικούς κλάδους (κατασκευές, βιομηχανία) στους οποίους δραστηριοποιούνταν διαχρονικά οι εταιρίες τους πριν την είσοδό τους στις ΑΠΕ (μεταξύ 28 στελεχών με ηλικία 55 ετών και άνω μόνο 2 έχουν προηγούμενη εμπειρία από εταιρεία ΑΠΕ, ενώ στην ηλικιακή ομάδα 32-44 η οποία αριθμεί 47 άτομα, εμπειρία σε εταιρεία ΑΠΕ έχουν 15 άτομα).

Οι σπουδές των στελεχών φανερώνουν ορισμένες βασικές πτυχές της αγοράς αιολικής ενέργειας. Το επίπεδο των σπουδών είναι υψηλό (πάνω από 3/4 του συνόλου έχουν μεταπτυχιακές ή διδακτορικές σπουδές) κάτι που πρέπει να αποδώσουμε τόσο στο ότι εξετάζουμε ανώτερες εταιρικές θέσεις, όσο και στις ανάγκες εξειδίκευσης που έχει ένας κλάδος έντασης γνώσης όπως αυτός της αιολικής ενέργειας και γενικότερα των ΑΠΕ. Σε ό,τι αφορά στο αντικείμενο των βασικών σπουδών, λίγο

⁴³ Το 71,7% των μηχανικών στην Ελλάδα ήταν άνδρες το 2011 (Maloutas & Souliotis, υπό δημοσίευση). Ωστόσο, η ανδρική κυριαρχία στις ΑΠΕ, αν και σε μικρότερο βαθμό από ό,τι στον κλάδο της ενέργειας γενικά, είναι μια διεθνής τάση, βλ. IRENA 2019.

περισσότερο από το 1/4 των στελεχών έχει κάνει σπουδές στον ευρύτερο χώρο των οικονομικών και των λογιστικών. Πρόκειται για μέλη των ΔΣ και για τα στελέχη που είναι επικεφαλής των οικονομικών και λογιστικών τμημάτων των εταιρειών. Η κυρίαρχη, όμως, ομάδα είναι αυτή των μηχανικών. Πρόκειται, πρωτίστως, για μηχανολόγους μηχανικούς και, δευτερευόντως, τους ηλεκτρολόγους μηχανικούς και μηχανικούς Η/Υ, οι οποίοι έχουν τη μεγαλύτερη εγγύτητα αντικείμενου με τις τεχνολογίες των ΑΠΕ. Συναντούμε επίσης αρκετούς πολιτικούς μηχανικούς, η παρουσία των οποίων συνδέεται με το γεγονός ότι αρκετές από τις εταιρείες της αγοράς αιολικής ενέργειας προέρχονται από τον κλάδο των κατασκευών. Ταυτόχρονα, οι ίδιες οι εταιρείες αιολικής ενέργειας απασχολούν πολιτικούς μηχανικούς διότι η δημιουργία των αιολικών σταθμών περιλαμβάνει εργασίες οι οποίες εμπίπτουν στη δική τους αρμοδιότητα. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό είναι ότι ελάχιστα από τα ανώτερα στελέχη των εταιρειών της αγοράς αιολικής ενέργειας έχουν σπουδές σχετικές με το περιβάλλον (αυτή η κυριαρχία των οικονομολόγων και των μηχανικών στις εταιρείες της αιολικής ενέργειας, έρχεται σε αντίθεση με την έντονη παρουσία περιβαλλοντολόγων και βιολόγων στις περιβαλλοντικές οργανώσεις και δημιουργεί ένα σχετικό πολιτισμικό-επαγγελματικό χάσμα ανάμεσα στους δύο κόσμους).

Εξετάζοντας το αντικείμενο των μεταπτυχιακών σπουδών, παρατηρούμε ότι το υψηλότερο ποσοστό είναι αυτό της Διοίκησης Επιχειρήσεων. Αν προσθέσουμε τα στελέχη που έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στο αντικείμενο της Διαχείρισης Μηχανικής, τότε φτάνουμε σχεδόν στα μισά από τα στελέχη που έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές. Το ποσοστό αυτό είναι αναμενόμενο καθώς πρόκειται για στελέχη που καταλαμβάνουν ανώτερες εταιρικές θέσεις. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στελέχη που έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές σχετικά με την ενέργεια και τις ΑΠΕ. Παρατηρούμε ότι δεν είναι πολλά, ενδεχομένως διότι πρόκειται για σπουδές οι οποίες αναπτύχθηκαν, τουλάχιστον στην Ελλάδα, πρόσφατα. Είναι αξιοσημείωτο ότι ενώ κάποια στελέχη που έχουν μεταπτυχιακές σπουδές στα οικονομικά, νομικά και πολιτικές της ενέργειας, πολύ λίγα είναι εκείνα που έχουν κάνει εξειδικευμένες σπουδές στις τεχνολογίες των ΑΠΕ. Όπως συμβαίνει και στον βασικό τίτλο σπουδών, πολύ λίγα από τα στελέχη με μεταπτυχιακούς τίτλους έχουν κάνει σπουδές σχετικές με το περιβάλλον.

Πίνακας Β7. Κοινωνικο-δημογραφικό προφίλ των ανώτερων στελεχών των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά αιολικής ενέργειας, N=119

Μεταβλητή	Κατηγορίες	%
Φύλο	Άνδρας	80,7
	Γυναίκα	19,3
Ηλικιακή Ομάδα	32_44	39,5
	45_54	35,3
	55_64	15,1
	65_	8,4
	N/A	1,7
Εθνικότητα	Ελληνική	95,0
	Άλλη	5,0
Υψηλότερος τίτλος σπουδών	Πτυχίο	22,7
	Μεταπτυχιακό	65,5
	Διδακτορικό	9,2
	N/A	2,5
Αντικείμενο πρώτου πτυχίου	Οικονομικά, Λογιστική και Διοίκηση Επιχειρήσεων	27,7

	Μηχανολόγοι μηχανικοί	20,2
	Ηλεκτρολόγοι μηχανικοί & μηχανικοί Η/Υ	17,6
	Πολιτικοί μηχανικοί	10,1
	Άλλοι μηχανικοί	7,6
	Θετικές επιστήμες	6,7
	Νομικά	4,2
	Περιβαλλοντικές σπουδές	0,8
	Άλλο	2,5
	N/A	2,5
Αντικείμενο μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών*	MBA	34,9
	Οικονομικά, Λογιστική και Χρηματοοικονομικά	11,6
	Διαχείριση μηχανικής	11,6
	Άλλοι μηχανικοί	10,5
	Πολιτικές, Νομικά, Οικονομικά και Μάνατζμεντ Ενέργειας	9,3
	IT	8,1
	Περιβάλλον	7,0
	Άλλο	4,7
	ΑΠΕ και τεχνολογίες ενέργειας	2,3
Σπουδές στο εξωτερικό	Σπουδές στο εξωτερικό	46,2
	Όχι σπουδές στο εξωτερικό	48,7
	N/A	5,0

* N=86

Η εταιρική διαδρομή των ανώτερων στελεχών της αγοράς αιολικής ενέργειας φανερώνει ορισμένες διεργασίες που σχετίζονται με την ανάπτυξη και ωρίμανση της αγοράς αυτής. Σε ό,τι αφορά στα έτη απασχόλησης στην εταιρεία στην οποία εργάζονται τα στελέχη την περίοδο της έρευνας, παρατηρούμε ότι το υψηλότερο ποσοστό στελεχών εργάζεται 1-5 έτη (Πίνακας Β8). Δεν πρόκειται για νεαρά στελέχη που έχουν εισέλθει πρόσφατα στην αγορά (άλλωστε προκειμένου ένα στέλεχος να καταλάβει ανώτερη θέση θα πρέπει να έχει ήδη κάποια επαγγελματική εμπειρία). Θα πρέπει να ερμηνεύσουμε το ποσοστό αυτό ως μια ένδειξη της κινητικότητας σε επίπεδο ανώτερων στελεχών η οποία αναπτύσσεται όσο η αγορά αιολικής ενέργειας «ωριμάζει». Αυτή η ερμηνεία υποστηρίζεται, επίσης, από την εξέταση της μέσης ηλικίας των στελεχών σε σχέση με τα έτη απασχόλησης στην εταιρεία (βλ. Πίνακα Β8). Πράγματι, τα στελέχη που εργάζονται 1-5 έτη στην εταιρεία δεν είναι νεότερα από αυτά που εργάζονται 6-10 και 11-15 έτη. Η μέση ηλικία είναι πολύ κοντά και στις τρεις ομάδες και μάλιστα όσοι εργάζονται 1-5 έτη τείνουν να είναι λίγο μεγαλύτεροι σε ηλικία, κάτι που δείχνει ότι πρόκειται για στελέχη που εξαργύρωσαν πρόσφατα στην αγορά εργασίας, μέσα από μετακίνηση σε νέα εταιρεία, το επαγγελματικό «κεφάλαιο» που είχαν συσσωρεύσει σε προηγούμενες θέσεις. Επίσης, τη μέση ηλικία σε αυτή την ομάδα στελεχών ανεβάζουν τα μη-εκτελεστικά μέλη των ΔΣ, δηλ. συνήθως λίγο-πολύ καταξιωμένα πρόσωπα που συμμετέχουν συχνά σε ΔΣ διαφορετικών εταιρειών. Τα στελέχη που εργάζονται 10-20 έτη στην ίδια εταιρεία αντιπροσωπεύουν μια κατηγορία στελεχών τα οποία έχουν συνδέσει την καριέρα τους στον χώρο των ΑΠΕ με μια συγκεκριμένη εταιρεία. Αντίθετα, τα στελέχη που εργάζονται πάνω από 20 έτη στην ίδια εταιρεία έχουν μια καριέρα που υπερβαίνει το χρονικό πλαίσιο ανάδυσης της αγοράς αιολικής ενέργειας. Πρόκειται για στελέχη που απασχολούνται σε εταιρείες που προέρχονται από άλλους

κλάδους και ανέπτυξαν μεταγενέστερα δραστηριότητα στον χώρο της αιολικής ενέργειας και των ΑΠΕ.

Οι τομείς οικονομικής δραστηριότητας των εταιρειών όπου έχουν απασχοληθεί κατά το παρελθόν τα ανώτερα στελέχη της αγοράς αιολικής ενέργειας φωτίζουν περαιτέρω τις προαναφερόμενες διαδικασίες. Το μεγαλύτερο ποσοστό είναι αυτό των ΑΠΕ, χαρακτηριστικό που συνηγορεί στη διαπίστωση περί κινητικότητας των στελεχών στο πλαίσιο μιας, σχετικά ανεπτυγμένης πια, αγοράς. Το ποσοστό του κλάδου των νέων τεχνολογιών σχετίζεται με τη χρήση τους και στον τομέα των ΑΠΕ. Ένα μεγάλο μέρος των στελεχών της αγοράς αιολικής ενέργειας προέρχεται από άλλους κλάδους, όπως δείχνουν τα ποσοστά των κλάδων της ενέργειας (πλην ΑΠΕ), των κατασκευών και της βιομηχανίας (από τους κλάδους αυτούς προέρχονται άλλωστε πολλές από τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην αιολική ενέργεια). Τα ποσοστά των κλάδων της τραπεζικής, των χρηματοοικονομικών και των επαγγελματικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών αντιστοιχούν κυρίως στα στελέχη των οικονομικών και λογιστικών τμημάτων των εταιρειών. Τα χαμηλά ποσοστά προηγούμενης απασχόλησης σε ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια και το Δημόσιο⁴⁴ δείχνουν ότι η διαμόρφωση των στελεχών έχει γίνει στο πλαίσιο της αγοράς των ΑΠΕ και των κλάδων που την τροφοδότησαν.

Πίνακας Β8. Η επαγγελματική διαδρομή των ανώτερων στελεχών των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά αιολικής ενέργειας, N=119

Μεταβλητή	Κατηγορία	%
Έτη στην εταιρεία	1_5	37,8
	6_10	19,3
	11_15	20,2
	16_20	10,1
	21+	10,9
	N/A	1,7
Τομέας οικονομικής δραστηριότητας προηγούμενων εταιρειών	ΑΠΕ	26,9
	Ενέργεια (ηλεκτρισμός πλην ΑΠΕ, πετρέλαιο, φυσικό αέριο)	18,5
	Κατασκευές	17,6
	Άλλες υπηρεσίες	16,8
	Βιομηχανία	15,1
	Επαγγελματικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες	15,1
	Νέες τεχνολογίες	14,3
	Τραπεζική και χρηματοπιστωτικά	12,6
	Εμπόριο	6,7
	Ερευνητικό κέντρο/πανεπιστήμιο	Ερευνητικό κέντρο/πανεπιστήμιο
Όχι ερευνητικό κέντρο/πανεπιστήμιο		88,2
Δημόσιος τομέας	Δημόσιος τομέας	10,1

⁴⁴ Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειώσουμε ότι ορισμένες από τις εταιρείες του κλάδου της ενέργειας (ΔΕΗ, ΔΕΠΑ) στις οποίες έχουν εμπειρία κάποια από τα στελέχη ανήκαν στο Δημόσιο. Με αυτή την έννοια, η «καταγωγική» σχέση των στελεχών της αγοράς αιολικής ενέργειας με το Δημόσιο είναι λίγο πιο έντονη από ό,τι φαίνεται στη μεταβλητή της εμπειρίας στον Δημόσιο τομέα που σχολιάζουμε εδώ.

	Όχι δημόσιος τομέας	89,9

Πίνακας Β9. Μέση ηλικία των στελεχών ανά έτη απασχόλησης στην εταιρεία

Έτη στην εταιρεία	1_5	6_10	11_15	16_20	21+
Μέση ηλικία	47,5	45,7	44,3	51,7	61

Στον Πίνακα Β10 εξετάζουμε δύο μεταβλητές που δείχνουν την ευρύτερη κοινωνικο-πολιτική «ενσωμάτωση» των στελεχών της αγοράς αιολικής ενέργειας. Διαπιστώνουμε ότι οι σχέσεις τόσο με την πολιτική όσο και με την κοινωνία πολιτών φαίνεται να είναι ασθενείς (με την επιφύλαξη ότι ειδικά οι πολιτικές δραστηριότητες πιθανώς δεν δηλώνονται επαρκώς στα εταιρικά βιογραφικά που αποτελούν τις πηγές των δεδομένων μας). Ωστόσο, αν και από ποσοτική άποψη οι σχέσεις με την πολιτική και την κοινωνία πολιτών είναι περιορισμένες, παραμένει προς διερεύνηση κατά πόσο οι σχέσεις αυτές παρουσιάζουν ενδιαφέρον από ποιοτική άποψη. Η εγγύτητα ή η εμπειρία από την πολιτική μπορεί να αποτελεί έναν σημαντικό πόρο για ορισμένα πρόσωπα-κλειδιά των εταιρειών της αγοράς αιολικής ενέργειας, ενώ η δραστηριοποίηση σε επίπεδο επαγγελματικών ενώσεων είναι σημαντική στο βαθμό που αφορά τη συλλογική εκπροσώπηση των εταιρειών του κλάδου (μέσω φορέων όπως είναι η ΕΛΕΤΑΕΝ και ο ΕΣΠΗΑΕ).

Πίνακας Β10. Εμπειρία των ανώτερων στελεχών των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην αγορά αιολικής ενέργειας στην πολιτική και την κοινωνία πολιτών, N=119

Μεταβλητή	Κατηγορία	%
Πολιτική	Πολιτική	5,0
	Όχι πολιτική	95
Οργανώσεις κοινωνίας πολιτών/επαγγελματικές ενώσεις	Οργανώσεις κοινωνίας πολιτών/επαγγελματικές ενώσεις	7,6
	Όχι οργανώσεις κοινωνίας πολιτών / επαγγελματικές ενώσεις	92,4

Αναφορές

Ελληνόγλωσσες

Βαρουξή Χ., 2018, Ενέργεια, κλίμα και περιβάλλον. Οι θέσεις των περιβαλλοντικών οργανώσεων για τις πηγές συμβατικής και ανανεώσιμης ενέργειας στην Ελλάδα, στο Ι. Τσίγκανου, Ρ. Κινητή (επιμ.), *Ενέργεια και τοπικές κοινωνίες*, ΕΚΚΕ, Αθήνα, σελ. 203-234.

Γιαννάτος Σ., 2021, Alessandro Asperti: «Θέλουμε να γίνουμε μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες ανανεώσιμης ενέργειας στη ελληνική αγορά», <https://emea.gr/business-plus/synenteyxeis/647650/alessandro-asperti-theloume-na-ginoume-mia-apo-tis-megalyteres-etaireies-ananeosimis-energeias-sti-elliniki-agora/>.

Δεβελέγκος Δ., 2016, Στην τελική ευθεία το καζίνο στο Ελληνικό, <https://www.kathimerini.gr/economy/561690613/stin-teliki-eytheia-to-kazino-sto-elliniko/>.

ΕΛΕΤΑΕΝ (2021) Η Στατιστική της Αιολικής Ενέργειας τον Ιούνιο 2021, <https://eletaen.gr/wp-content/uploads/2021/07/2021-07-21-H1-HWEA-Statistics-Greece-.pdf>.

ΕΛΕΤΑΕΝ (Ελληνική Εταιρεία Αιολικής Ενέργειας), 2021, Η στατιστική της αιολικής ενέργειας το 2021, <https://eletaen.gr/wp-content/uploads/2022/01/2022-01-28-HWEA-Statistics-Greece-s2-2021-f.pdf>.

ΕΣΕΚ (Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα), ΦΕΚ Β` 4893/31.12.2019.

Κανίστρας Η., 2006, Το μεγαλύτερο ενιαίο αιολικό πάρκο εγκαινιάστηκε στην Αχαΐα, Καθημερινή, <https://www.kathimerini.gr/economy/local/257251/to-megalytero-eniaio-aioliko-parko-egkainiastike-stin-acha-a/>

Καρολίδου Α., 2021, «Αιολική Βερμίου»: Έναρξη «πράσινης» επένδυσης 350 εκ., για πάρκο 315 MW, <https://www.grtimes.gr/ellada/voreia-ellada/quot-aioliki-vermiou-quot-enarxi-quot-prasinis-quot>.

Κοττάκης Μ., 2011, *Καραμανλής Off the record*, Λιβάνη, Αθήνα.

Μπέλλος Η., 2016, Αύξηση κεφαλαίου 650 εκατ. από τη Lamda για το Ελληνικό, <https://www.kathimerini.gr/economy/local/1043296/ayxisi-kefalaioy-650-ekat-apo-ti-lamda-gia-to-elliniko/>.

Παπανδρέου Σ., 2021, Οι Καναδοί δάσκαλοι και συνταξιούχοι πήραν το Αιολικό Πάρκο Παναχαϊκού, Πελοπόννησος, <https://pelop.gr/oi-kanadoi-daskaloi-kai-syntaxiouchoi-piran-to-aioliko-parko-panachaikou/>.

Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μαδρίτη (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων), 2021 (Απρίλιος), Έρευνα αγοράς για τον κλάδο των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην Ισπανία, Μαδρίτη, shorturl.at/jptLZ.

Σουλιώτης Ν., Αφουξενίδης Α., 2020, *SOCINVEST: Βιβλιογραφική επισκόπηση, έννοιες και μέθοδοι*, Ερευνητική έκθεση που υποβλήθηκε στο ΕΛΙΔΕΚ, ΕΚΚΕ, Αθήνα.

Σουλιώτης Ν., Κάρουλας Γ., Αφουξενίδης Α., Κομνηνού Μ., 2021, *Οι πολιτικές των ΑΞΕ στην Ελλάδα: διαδικασίες διαμόρφωσης πολιτικής και κοινωνικές δομές των πολιτικών θεσμών*, ΕΚΚΕ, Αθήνα.

Φλουδόπουλος Χ., 2009, *Acciona Ενεργειακή: Έτοιμη για επενδύσεις €750 εκ. στις ΑΠΕ*, <https://www.capital.gr/sunenteuxi/825764/acciona-energeiaki-etoimi-gia-ependuseis-750-ek-stis-ape>.

Φλουδόπουλος Χ., 2020, Ποιοι είναι οι Γάλλοι και οι Καναδοί πίσω από τις νέες εξαγορές ΑΠΕ στην Ελλάδα, <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3403912/poioi-einai-oi-galloi-kai-oi-kanadoi-piso-apo-tis-nees-exagores-ape-stin-ellada>.

Χατζηβασιλειάδης Ι., 2021, *Μισός αιώνας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Μετασχηματισμός του ενεργειακού τομέα προς 100% ΑΠΕ στον ηλεκτρισμό*, Αίολος, Αθήνα.

Χρυσικόπουλος Ν., 2015, Σπύρος Σαγιάς: Ένας dealmaker για να κλείσει η συμφωνία, <https://www.capital.gr/epikairota/2290685/spuros-sagias-enas-dealmaker-gia-na-kleisei-i-sumfonia>.

Ξενόγλωσσες

Babbie E., 2011, *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*, Κριτική, Αθήνα.

IRENA, 2019, Renewable Energy: A Gender Perspective. IRENA, Abu Dhabi, https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2019/Jan/IRENA_Gender_perspective_2019.pdf.

Maloutas Thomas & Souliotis Nicos, forthcoming, Exploring differences within occupational categories. The case of professionals in Athens 2011, in Johs Hjellbrekke, Cedric Hugree, Etienne Penissat and Alexis Spire (eds), *Class boundaries. The Bourdieusian approach in perspective*, Routledge.

PWC 2021, Εξαγορές και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων στην Ελλάδα, https://www.pwc.com/gr/en/publications/deals-in-greece-2020--pwc-greece/Deals_report_final.pdf.

Παράρτημα

Η βάση δεδομένων της ποσοτικής έρευνας

Name	Age	Age_group	Gender	Nationality	Company	Position_BoD	Position_Dire	Position_Fina	Position_Lega	Position_non	Position_In_company	Years_in	Years_in	Studies_al	Studies_al	Highest_d	Discipline_first_degr
Παναγιώτης Παναγιώτης	51	45_54	Man	Greek	ENTEKA	Yes	No	No	No	No	Director (supervising Projects)	15	11_15	No	No	PhD	Electrical and Compu
Μαργαρίτα Γεωργιάδου	51	45_54	Woman	Greek	TERNA	No	No	No	No	Yes	Non-executive member of Bo	1	1_5	UK	Yes	Master	Other
Μιχαήλ Γεωργιάδης	77	65_	Man	Greek	TERNA	Yes	No	No	No	No	Vice-President of BoD	3	1_5	US	Yes	PhD	Economics, Accounti
Παναγιώτης Παναγιώτης	67	65_	Man	Greek	ELLAKTOR	No	No	No	No	Yes	BoD non executive member	5	1_5	No	No	Bachelor	Economics, Accounti
Παναγιώτης Παναγιώτης	40	32_44	Man	Greek	EREN HEL	No	Yes	No	No	No	Business Controller	3	1_5	No	No	Master	Economics, Accounti
Ελεάνθη Πετρίδου	42	32_44	Woman	Greek	PPC Renew	No	No	Yes	No	No	Head of Legal Department	14	11_15	No	No	Master	Law
Ευαγγελία Σουλίου	50	45_54	Woman	Greek	TERNA	No	No	No	No	Yes	Non-executive member of Bo	1	1_5	No	No	Master	Other
Παναγιώτης Παναγιώτης	55	55_64	Man	Greek	TERNA	No	No	No	No	Yes	Non-executive member of Bo	1	1_5	No	No	PhD	Other Engineering
Σταύρος Κωνσταντίνου	76	65_	Man	Greek	TERNA	Yes	No	No	No	No	Executive Director	18	16_20	No	No	Bachelor	Mechanical Engineeri
Σταύρος Κωνσταντίνου	44	32_44	Woman	Greek	EDF Hellas	No	Yes	No	No	No	Chief Development Officer	16	16_20	No	No	Master	Environmental studie
Παναγιώτης Παναγιώτης	50	45_54	Man	Greek	ENTEKA	Yes	No	No	No	No	General Manager (co-owner)	22	21_	No	No	Master	Electrical and Compu
Ευαγγελία Σουλίου	62	55_64	Man	Greek	ENTEKA	Yes	No	No	No	No	President (co-owner)	37	21_	Switzerland	Yes	Master	Mechanical Engineer
Παναγιώτης Κωνσταντίνου	65	65_	Man	Greek	TERNA	Yes	No	No	No	No	President of BoD	41	21_	No	No	Bachelor	Civil Engineering
Παναγιώτης Παναγιώτης	47	45_54	Man	Greek	EUNICE	No	Yes	No	No	No	Sales Director	1	1_5	No	No	Bachelor	Mechanical Engineeri
Παναγιώτης Παναγιώτης	36	32_44	Man	Greek	PPC Renew	No	No	Yes	No	No	Lead Investment Analyst	5	1_5	UK	Yes	Master	Economics, Accounti
Μαργαρίτα Γεωργιάδου	45	45_54	Man	Greek	PPC Renew	No	No	No	No	No	Chief Executive Officer	3	1_5	UK	Yes	Master	Economics, Accounti
Σταύρος Κωνσταντίνου	42	32_44	Man	Greek	TERNA	No	No	Yes	No	No	Head of Internal Audit	4	1_5	UK	Yes	Master	Economics, Accounti
Παναγιώτης Παναγιώτης	41	32_44	Man	Greek	PPC Renew	No	Yes	No	No	No	Head of Topographic Studies	6	6_10	No	No	Master	Other Engineering
ΜΠέτρος Μουρατίδης	50	45_54	Woman	Greek	ENERCON	No	No	Yes	No	No	Finance Director	7	6_10	No	No	Bachelor	Economics, Accounti
Μαργαρίτα Γεωργιάδου	57	55_64	Man	Greek	ELLAKTOR	No	Yes	No	No	No	Strategy & Investments Direct	11	11_15	US	Yes	Master	Other Engineering